

Wie ben ik?

Een onderzoek naar identiteitsvorming in prentenboeken voor geadopteerde kinderen

Xin Jie Raangs S4268083

Masteropleiding Orthopedagogiek

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Dr. M.D.C. (Mijntje) ten Brummelaar

30-05-2025

Aantal woorden: 10468

Samenvatting

Interlandelijke adoptie brengt uitdagingen met zich mee in de identiteitsvorming van kinderen, zoals het omgaan met verlies, culturele verschillen en het gevoel van ‘anders-zijn’. Prentenboeken kunnen geadopteerde kinderen ondersteunen in dit proces, door herkenbare verhalen en beelden aan te bieden waarin zij zich (h)erkend voelen. Dit onderzoek richtte zich op de vraag: Hoe wordt identiteitsvorming gerepresenteerd in prentenboeken voor geadopteerde kinderen?

Er is gekozen voor een kwalitatieve thematische inhoudsanalyse gecombineerd met een multimodale analyse van acht Nederlandstalige prentenboeken. Zowel tekstuele als visuele elementen werden geanalyseerd aan de hand van een codeerschema gebaseerd op vijf identiteitsthema's: familie-identiteit, emotionele identiteit, persoonlijke identiteit, culturele identiteit en sociale identiteit. Daarbij werd onderzocht of tekst en illustratie elkaar ondersteunen, aanvullen of contrasteren.

De resultaten tonen aan dat prentenboeken identiteitsvorming op een gelaagde manier representeren. Familie-identiteit en emotionele verwerking waren de meest voorkomende thema's. Vooral het proces van 'thuishoren' in een nieuw gezin werd visueel versterkt via warme kleuren, nabijheid in beeld en plaatsing van personages. Culturele en sociale identiteiten kregen minder aandacht in de prentenboeken. De illustraties bleken een belangrijke rol te spelen bij het overbrengen van emoties en het versterken van tekstuele boodschappen.

De conclusie is dat prentenboeken een waardevolle rol kunnen spelen in het ondersteunen van geadopteerde kinderen bij hun identiteitsvorming. Deze boeken kunnen nog effectiever bijdragen aan erkenning, zelfvertrouwen en verbondenheid bij geadopteerde kinderen door een inclusievere en meer cultureel diverse beeldvorming in de prentenboeken.

Summary

Transnational adoption introduces challenges for children's identity development, such as coping with loss, navigating cultural differences, and feeling 'different'. Picture books may support adopted children by providing stories and imagery that foster recognition and emotional connection. This study explored the question: How is identity formation represented in picture books for adopted children?

A qualitative thematic content analysis and a multimodal analysis was conducted on eight Dutch-language picture books aimed at adopted children. Textual and visual elements were analyzed using a coding diagram based on five key identity themes: family identity, emotional identity, personal identity, cultural identity, and social identity. The interaction between text and image, reinforcing, expanding, or contrasting, was also examined.

Findings reveal that identity formation is portrayed in a layered, nuanced way. Themes of belonging and emotional connection within adoptive families were most common. Visually, warm colors, intimate framing, and character placement emphasized feelings of belonging. Less attention was paid to cultural and social identity, though these aspects are critical for many transnationally adopted children. Visual elements played an important role in reinforcing emotional tone and narrative development.

In conclusion, picture books can be a meaningful tool in supporting adopted children's identity formation. Greater attention to cultural diversity and representations of difference may enhance their impact, promoting recognition, resilience, and a sense of belonging.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Summary	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	6
Interlandelijke adoptie en identiteitsvorming	6
Identiteitsvorming bij geadopteerde kinderen	8
De rol van prentenboeken in identiteitsvorming.....	9
Leeswijzer	11
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	12
Persoonlijke identiteit	12
Familie-identiteit.....	13
Culturele identiteit	14
Sociale identiteit.....	16
Emotionele identiteit.....	17
Hoofdstuk 3 Methode	19
Design	19
Selectieprocedure.....	19
Dataextractie en -synthese	20
Kwaliteitswaarborging	21
Hoofdstuk 4 Resultaten.....	23
Tekstuele representatie van identiteitsvorming.....	24
Visuele representatie van identiteitsvorming.....	28
Kleur, compositie, perspectief en framing	28
Hoofdstuk 5 Conclusie.....	31
Hoofdstuk 6 Discussie	34
Familie-identiteit in prentenboeken	34
Ondervertegenwoordigde thema's van identiteitsvorming	35

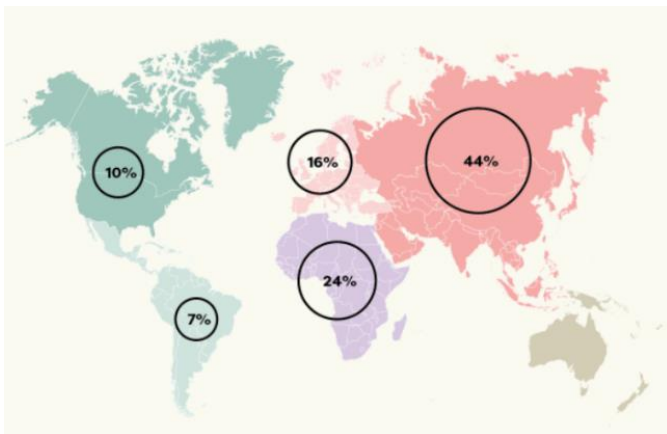
Sterke kanten van dit onderzoek	37
Beperkingen van dit onderzoek	37
Aanbevelingen	38
Literatuurlijst.....	39
Boekenlijst	48
Bijlagen	49
I. Multimodale analyse	49
II. Codeerschema	50

Hoofdstuk 1 Inleiding

Interlandelijke adoptie is een vorm van adoptie waarbij een kind geboren in een ander land dan dat van de adoptieouders, permanent wordt opgenomen in hun gezin (Joustra, de Graaf, & Houtzagers, 2021). Dit proces vindt plaats over nationale grenzen heen en is gereguleerd door zowel nationale wetgeving als internationale verdragen. Een van deze verdragen is het Haags Adoptieverdrag (1993), dat waarborgt dat adopties in het belang van het kind verlopen en de rechten van alle betrokkenen worden beschermd. Interlandelijke adoptie is een ingrijpende gebeurtenis die de identiteitsvorming van een kind kan beïnvloeden. Voor geadopteerde kinderen spelen vragen over afkomst, familie en eigenwaarde vaak een grote rol in hun ontwikkeling (Dalton, 2010). In de afgelopen 20 jaar zijn er 11.475 kinderen naar Nederland gekomen voor interlandelijke adoptie (Joustra, de Graaf, & Houtzagers, 2021), waarvan 53,3% meisjes en 46,7% jongens (Selman, 2012). Wanneer kinderen te maken hebben met interlandelijke adoptie dan zijn zij in een land geboren buiten Nederland en vervolgens opgegroeid bij Nederlandse gezinnen. In figuur 1 is een percentuele weergave te zien van de herkomstlanden van interlandelijke adopties naar Nederland.

Figuur 1

Interlandelijke adoptie naar Nederland per continent (Joustra, 2021)

Interlandelijke adoptie en identiteitsvorming

Identiteitsvorming is een fundamenteel proces in de ontwikkeling van kinderen. Het vormt de basis voor hoe zij zichzelf zien, hoe zij relaties aangaan met anderen en hoe zij hun plek in de wereld begrijpen (Dalton, 2010). Identiteitsvorming is een proces dat zich gedurende het hele leven voortzet, maar de basis wordt gelegd in de kindertijd en adolescentie (Brodzinsky, 2014). Erikson (1959) beschrijft dit als een reeks van psychosociale stadia, waarbij het

vinden van een stabiele identiteit centraal staat in de adolescentie. Voor geadopteerde kinderen kan deze zoektocht naar identiteit gecompliceerd worden door vragen over afkomst, biologische familie, en culturele factoren (French, 2013). Voor geadopteerde kinderen kan dit proces extra complex zijn. Interlandelijke adoptie brengt kansen met zich mee, zoals het bieden van een liefdevolle en veilige omgeving. Daarentegen brengt het ook specifieke uitdagingen met zich mee, zoals het omgaan met gevoelens van verlies en het zoeken naar een balans tussen de eigen culturele achtergrond en de adoptiecultuur (George, 1994).

Gevoelens van verlies en verwarring over afkomst zijn veelvoorkomende thema's bij geadopteerde kinderen (Robinson, 2000). Zij moeten vaak een balans vinden tussen hun biologische en adoptieve identiteit. Dit proces kan worden bemoeilijkt door een gebrek aan informatie over hun biologische familie of culturele achtergrond (Darnell, Johansen, Tavakoli, & Brugnone, 2017). Daarnaast kunnen maatschappelijke percepties van interlandelijke adoptie, zoals stigma's of stereotypen, invloed hebben op hoe kinderen zichzelf zien (Kubo, 2010).

Hoewel interlandelijke adoptie uitdagingen met zich meebrengt, biedt het ook kansen voor een positieve identiteitsvorming. Open communicatie binnen het adoptiegezin en een omgeving die culturele diversiteit waardeert, kunnen kinderen helpen om een positief zelfbeeld te ontwikkelen (Heath, 2012). Een ondersteunende omgeving en open communicatie vormen dus een stevige basis voor identiteitsontwikkeling bij geadopteerde kinderen (Heath, 2012). Maar naast de directe interactie met hun omgeving, spelen ook contextuele invloeden, zoals verhalen, een grote rol in hoe kinderen zichzelf en de wereld om hen heen begrijpen (Horstman, Colaner, & Rittenour, 2016). Literatuur, in het bijzonder prentenboeken, kan een belangrijk hulpmiddel hiervoor zijn. Door verhalen te lezen waarin interlandelijke adoptie wordt afgebeeld, kunnen kinderen zich beter identificeren met hun eigen ervaringen en helpen bij het vormen van een positieve identiteitsvorming (Mattix & Crawford, 2011). Zo kunnen prentenboeken een belangrijke rol spelen in de identiteitsvorming van jonge kinderen. Ze bieden een medium waarin complexe onderwerpen, zoals interlandelijke adoptie, op een toegankelijke manier worden gepresenteerd. Het lezen van verhalen waarin adoptiekinderen worden weergegeven, kan bijdragen aan een gevoel van herkenning en validatie (Sun, 2016). Tegelijkertijd kunnen deze boeken ouders en opvoeders ondersteunen in het aangaan van gesprekken over interlandelijke adoptie (Meese, 2009).

Identiteitsvorming bij geadopteerde kinderen

Voor geadopteerde kinderen is hun identiteitsontwikkeling vaak complex en gelaagd door de aanwezigheid van verschillende identiteitslagen, zoals biologische afkomst, adoptie, en culturele achtergrond (Brodzinsky & Pinderhuges, 2005). Het proces van identiteitsvorming voor geadopteerde kinderen omvat zowel de ontwikkeling van een persoonlijk zelfbeeld als de integratie van hun adoptieverhaal in dat zelfbeeld (Grotevant, 1997).

Interlandelijke adoptie brengt hierbij specifieke uitdagingen met zich mee, zoals het navigeren tussen twee culturen, het omgaan met vragen over biologische ouders, en het ontwikkelen van een gevoel van ‘belonging’ binnen het adoptiegezin en de bredere gemeenschap (Lee, 2003). Het gevoel van ‘belonging’, het gevoel ergens bij te horen, geaccepteerd te worden en gezien te worden als volwaardig lid van een groep, is belangrijk voor de psychologische en sociale ontwikkeling van ieder individu (Baumeister & Leary, 2017). Voor geadopteerde kinderen krijgt ‘belonging’ vaak een extra lading. Zij voelen zich vaak verdeeld tussen verschillende culturen en talen, waardoor het gevoel van ergens bij horen niet altijd vanzelfsprekend is (Baden, Treweeke & Ahluwalia, 2012). Geadopteerde kinderen moeten vaak hun weg vinden tussen hun geboortecultuur en de cultuur waarin zij opgroeien, wat kan leiden tot spanningen in de vorming van hun culturele identiteit (Lee, Vonk & Crolley-Simic, 2025).

Onderzoek toont aan dat interlandelijke adoptie identiteitsvorming complexer kan maken. Onder andere door beperkte toegang tot culturele roots en ervaringen van ‘anders-zijn’ in de samenleving (Lee, 2003). Een gebrek aan ‘belonging’, bijvoorbeeld in een gemeenschap waar een geadopteerd kind zich cultureel, etnisch of visueel onderscheidt van zijn omgeving, kan leiden tot onzekerheid, sociaal isolement of een gefragmenteerd zelfbeeld (Heath, 2012). Wanneer geadopteerde kinderen opgroeien in gezinnen of omgevingen die weinig aandacht besteden aan culturele achtergrond van het geadopteerde kind, kan dit ervoor zorgen dat kinderen een negatief en gefragmenteerd identiteitsgevoel ontwikkelen (Brodzinsky & Pinderhuges, 2005). Daarentegen kan een sterk gevoel van ‘belonging’ binnen een adoptiegezin en de bredere sociale context een geadopteerd kind weerbaarder maken tegen dergelijke uitdagingen. Naarmate geadopteerde kinderen zich geaccepteerd en erkend voelen binnen verschillende aspecten van hun sociale omgeving, neemt de kans toe dat zij een positieve en stabiele identiteit ontwikkelen (Mohanty, Keokse, & Sales, 2007). Open communicatie binnen het gezin, erkenning van de adoptiegeschiedenis en culturele socialisatie, dragen bij aan dit gevoel van verbondenheid (Horstman et al., 2016).

Naast culturele vraagstukken kunnen geadopteerde kinderen ook worstelen met ook gevoelens van verlies, afwijzing en ‘anders-zijn’ een rol in hun identiteitsontwikkeling (Brodzinsky & Pinderhuges, 2005). Het ontbreken van informatie over hun biologische ouders of culturele achtergrond kan gevoelens van onzekerheid versterken (George, 1994). Om een duidelijk beeld te krijgen van de identiteitsvorming van geadopteerde kinderen, wordt in dit onderzoek een onderscheid gemaakt tussen vijf belangrijke dimensies van identiteit.

De rol van prentenboeken in identiteitsvorming

Prentenboeken kunnen een waardevol hulpmiddel zijn in het versterken van de identiteitsvorming van geadopteerde kinderen (Sun, 2016). Door verhalen te presenteren waarin interlandelijke adoptie op een realistische en positieve manier wordt weergegeven, kunnen deze boeken bijdragen aan een gevoel van validatie en herkenning (Sun, 2016). Kinderen kunnen zichzelf herkennen in de personages en leren dat hun ervaringen normaal en waardevol zijn. Daarnaast bieden prentenboeken opvoeders een middel om moeilijke onderwerpen bespreekbaar te maken, waardoor kinderen zich gesteund voelen in hun zoektocht naar hun identiteit (Mattix & Crawford, 2011).

Een onderzoek van Bishop (1990) beschrijft prentenboeken als een spiegel en als een venster. Prentenboeken fungeren als een spiegel door kinderen een weerspiegeling van hun eigen ervaringen te bieden, wat kan bijdragen aan een gevoel van herkenning en validatie. Tegelijkertijd dienen ze als een venster door kinderen inzicht te geven in andere perspectieven en ervaringen, wat empathie en begrip kan bevorderen (Bishop, 1990). Voor geadopteerde kinderen kunnen prentenboeken een veilige ruimte bieden om hun gevoelens en ervaringen rondom interlandelijke adoptie te onderzoeken met een volwassene (Sun, 2016).

Onderzoek toont aan dat kinderen die zichzelf gerepresenteerd zien in verhalen, zich meer geaccepteerd en begrepen voelen (Sun, 2016). Echter, een gebrek aan representatie of het gebruik van clichés en stereotypes kan het tegenovergestelde effect hebben, door gevoelens van uitsluiting of onbegrip te versterken (Kubo, 2010).

De combinatie van tekst en beeld in prentenboeken biedt mogelijkheden om complexe thema's zoals adoptie toegankelijk te maken voor jonge kinderen. Beelden kunnen emoties en situaties op een intuïtieve manier overbrengen, terwijl tekst aanvullende context en diepgang kunnen bieden (Mattix & Crawford, 2011).

Naast hun directe impact op kinderen, kunnen prentenboeken ook ouders en opvoeders ondersteunen. Ze bieden een startpunt voor gesprekken over interlandelijke

adoptie en kunnen dienen als een hulpmiddel om moeilijke onderwerpen bespreekbaar te maken. Dit kan de band tussen opvoeders en kind versterken en bijdragen aan een open en ondersteunende gezinsdynamiek (Meese, 2009).

Hoewel prentenboeken algemeen erkend worden als waardevolle middelen voor de emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen, is er weinig onderzoek gedaan naar de specifieke rol die zij spelen in het representeren van identiteitsvorming van geadopteerde kinderen. Dit roept de vraag op hoe prentenboeken deze kinderen positief kunnen ondersteunen en welke elementen hierbij van belang zijn.

Uit de literatuur blijkt dat identiteitsvorming bij kinderen een complex proces is, waarbij de vroege kinderjaren belangrijk zijn (Erikson, 1959). Voor geadopteerde kinderen kunnen gevoelens van verlies en verwarring over afkomst een extra uitdaging vormen (George, 1994). Onderzoek naar zelfbeeldontwikkeling benadrukt het belang van representatie en een positieve benadering (Brooks & Barth, 1999). Prentenboeken spelen hierin een belangrijke rol door herkenbare verhalen en beelden te bieden die kinderen helpen zichzelf te begrijpen (Sipe, 2008). Echter, onderzoeken wijzen ook op de risico's van stereotype of simplistische representaties in kinderboeken, die schadelijk kunnen zijn voor de eigenwaarde (Tatar, 2009). Dit onderzoek streeft ernaar deze inzichten toe te passen op prentenboeken gericht op geadopteerde kinderen.

Dit onderzoek heeft zowel een maatschappelijke als wetenschappelijke relevantie. Maatschappelijk gezien kan het bijdragen aan de ontwikkeling van prentenboeken die adoptiekinderen ondersteunen in hun zoektocht naar identiteit. Wetenschappelijk gezien biedt dit onderzoek een nieuw inzicht in de representatie van het thema identiteitsvorming in prentenboeken voor adoptiekinderen door middel van multimodale analyse. Dit onderzoek kan nieuwe inzichten bieden in de rol van literatuur in de identiteitsontwikkeling van kinderen.

In dit onderzoek over prentenboeken over adoptie staat een geïntegreerde benadering van beeld en tekst centraal. De multimodale analyse van Kress en Van Leeuwen (2020) biedt een analytisch kader om te begrijpen hoe identiteitsvorming wordt gerepresenteerd in prentenboeken. Kress en Van Leeuwen (2020) richten zich op de manier waarop visuele elementen betekenis construeren. Door deze theorie ondersteunend te gebruiken voor dit onderzoek, kan er inzicht verkregen worden in de interactie tussen vorm en inhoud binnen prentenboeken voor geadopteerde kinderen.

Op basis van dit theoretisch kader wordt in dit onderzoek onderzocht hoe identiteitsvorming wordt gerepresenteerd in prentenboeken voor geadopteerde kinderen.

Door de wisselwerking tussen tekst en beeld te analyseren, wordt inzicht verkregen in de manier waarop identiteitsvorming wordt gerepresenteerd en welke visuele elementen hieraan bijdragen. Dit leidt tot de volgende centrale onderzoeksvraag: *“Hoe wordt identiteitsvorming gerepresenteerd in prentenboeken voor geadopteerde kinderen?”*

Om deze centrale vraag te beantwoorden, wordt deze verder uiteengezet in de volgende deelvragen, die zich richten op de specifieke aspecten van tekst en beeld in prentenboeken:

- Hoe wordt de identiteitsvorming gerepresenteerd in de prentenboeken voor geadopteerde kinderen in de tekst?
- Hoe wordt tekst over identiteitsvorming ondersteund door visuele elementen (kleur, compositie, perspectief en framing) in prentenboeken voor kinderboeken?

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader weergegeven. In hoofdstuk 3 wordt de onderzoeksmethode besproken, gevolgd door de resultaten in hoofdstuk 4. Tot slot worden in hoofdstuk 5 de conclusies en in hoofdstuk 6 de discussie gepresenteerd.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

Persoonlijke identiteit

Persoonlijke identiteit verwijst naar hoe geadopteerde kinderen zichzelf zien en begrijpen. Dit omvat aspecten zoals zelfbeeld, het gevoel van ‘anders-zijn’ en zelfacceptatie. Het ontwikkelen van een stabiele persoonlijke identiteit is voor veel geadopteerde kinderen een uitdaging, omdat zij vaak moeten navigeren tussen vragen over hun biologische achtergrond en hun adoptieverhaal (Grotevant, 1997).

Zelfbeeld, ‘anders-zijn’ en zelfacceptatie zijn belangrijke factoren in de emotionele en sociale ontwikkeling van kinderen. Ze bepalen hoe kinderen zichzelf zien, hoe zij omgaan met uitdagingen en hoe zij relaties met anderen opbouwen (Shim, Wang, & Cassady, 2013). Voor geadopteerde kinderen speelt het zelfbeeld een belangrijke rol in het omgaan met de aspecten van hun levensverhaal, zoals interlandelijke adoptie (French, 2013).

Thema's als ‘anders-zijn’ en ‘zelfacceptatie’ komen hierin sterk naar voren. Geadopteerde kinderen kunnen zich anders voelen, zowel binnen hun adoptiegezin als in hun sociale omgeving, vooral als er zichtbare verschillen zijn zoals etniciteit of cultuur (Tuan, 2011). Er kunnen vragen ontstaan over wie erbij hoort, wie erkend wordt en wie sociaal uitgesloten wordt (Higuera, 2025). Voor kinderen met een adoptieachtergrond kan het gevoel van ‘anders-zijn’ door uiterlijk, taal, cultuur of herkomst een grote rol spelen in hun identiteitsontwikkeling (Lee, 2025). Het gevoel van ‘belonging’ kan onder druk komen te staan wanneer geadopteerde kinderen zich herhaaldelijk bewust worden gemaakt van hun ‘anders-zijn’ ten opzichte van de sociale norm. Doordat ze cultureel of etnisch opvallen binnen hun adoptiegezin, schoolomgeving, of bredere samenleving (Lee, 2025).

Dit ‘anders-zijn’ wordt niet alleen ervaren door het kind zelf maar ontstaat mede door interactie met de maatschappelijke context (Henning, 2021). Anderen in de samenleving kunnen een geadopteerd kind tot ‘de ander’ maken (othering), buiten de norm plaatsen, of stereotyperen (Koskinen, 2015). Door processen van ‘othering’ worden interlandelijk geadopteerde kinderen geconfronteerd met vragen ‘Waar kom je écht vandaan?’ of met aannames over hun identiteit die hun eigen beleving niet weerspiegelen (Koh, McRoy, & Kim, 2015). Deze ervaringen benadrukken niet alleen het gevoel van ‘anders-zijn’, maar bevestigen ook een positie buiten een samenleving. Hierdoor wordt het gevoel van ‘belonging’ voor deze kinderen ondermijnd (Koh, McRoy, & Kim, 2015).

Toch is het ook belangrijk te erkennen dat ‘anders-zijn’ niet per definitie leidt tot

vervreemding (Fidler & Bala, 2020). In een context waarin diversiteit gewaardeerd wordt en ruimte is voor meervoudige identiteiten, kan ‘anders-zijn’ als een positief aspect worden beschouwd (Serpe, Long-Yarrison, & Stets, 2019). Bijvoorbeeld, wanneer adoptiegezinnen zelf actief invulling geven aan culturele socialisatie kan een geadopteerd kind leren dat zijn of haar ‘anders-zijn’ niet iets is om te overwinnen, maar een waardevol deel van de eigen identiteit is (Serpe, Long-Yarrison, & Stets, 2019).

Familie-identiteit

Familie-identiteit draait om het gevoel van verbondenheid binnen het adoptiegezin. Voor geadopteerde kinderen kan dit complex zijn, omdat zij vaak zowel een biologische als een adoptiefamilie hebben. Voor geadopteerde kinderen vormt het adoptiegezin de eerste en meest directe context waarbinnen zij hun familie-identiteit ontwikkelen en het gevoel van verbondenheid ervaren (Latchford, 2019). In adoptiegezinnen brengt de opbouw van een gezamenlijke familie-identiteit specifieke uitdagingen en mogelijkheden met zich mee, die sterk samenhangen met de relatie tussen het geadopteerde kind en de adoptieouders, het gevoel van thuishoren (belonging), familiale verbondenheid en de aanwezigheid van rolmodellen en representatie.

De relatie met adoptieouders speelt hierin een belangrijke rol, waarbij veilige hechting bijdraagt aan een gevoel van stabiliteit en geborgenheid (Latchford, 2019). Net als in biologische gezinnen is een veilige hechting aan ouders belangrijk voor kinderen om bij te dragen aan identiteitsvorming (Fletcher & Gallichan, 2016). In een adoptiecontext is er een extra uitdaging voor adoptieouders om een band op te bouwen met een kind dat mogelijk al eerdere relationele verliezen of hechtingsproblemen heeft ervaren (Freedgood, 2013; Pivnic, 2013). Onderzoek toont aan dat empathische en responsieve ouder-kindrelaties bijdragen aan een sterk gevoel van familie en psychologisch welzijn bij geadopteerde kinderen (Faver & Alanis, 2012). Daarnaast is de openheid over adoptie een belangrijke factor in het opbouwen van vertrouwen en welzijn binnen het adoptiegezin (French, 2013). Wanneer adoptiekinderen het thema adoptie met hun adoptieouders kunnen bespreken, worden de kinderen bevordert in het ontwikkelen van hun identiteit (Juffer & Van IJzendoorn, 2007).

Het gevoel van thuishoren (belonging) binnen het adoptiegezin speelt een belangrijke rol in de ervaring van familie-identiteit. ‘Belonging’ betekent in deze context niet slechts deel uitmaken van het gezin in praktische zin maar ook emotionele erkenning, gelijkens en culturele aansluiting (Grotevant, 2014). Bij interlandelijke adopties, waar kinderen cultureel en etnisch kunnen verschillen van hun adoptieouders, kan dit gevoel van ‘belonging’ onder

druk komen te staan (Steck, 2023). Daarentegen kunnen adoptieouders die bewust omgaan met culturele socialisatie en aandacht besteden aan de achtergrond van het kind het kind ondersteunen om zijn of haar eigen identiteit te ontwikkelen ten opzichte van de adoptieouders en de biologische ouders (Steck, 2023).

Familiale verbondenheid is niet alleen gebaseerd op biologische verwantschap, maar ook gebaseerd op gedeelde ervaringen, open communicatie, rituelen en gedeelde waarden (Schrodt & Scruggs, 2021). In adoptiegezinnen is het daarom belangrijk om bewust familieverhalen te creëren waarin het kind het gevoel heeft dat hij of zij erbij hoort en zich gerepresenteerd voelt (Wrobel & Dillon, 2009). Foto's, verhalen, gezamenlijke tradities dragen bij aan het vormen van een inclusieve familie-identiteit (Wrobel & Dillon, 2009).

Geadopteerde kinderen ontwikkelen hun identiteit mede aan de hand van rolmodellen en representatie, mensen en beelden waarin zij zichzelf herkennen (Giacomozzi et al, 2025). Voor geadopteerde kinderen, vooral wanneer zij cultureel of etnisch verschillen van hun adoptiegezin of omgeving, is het van belang om dat zij positieve rolmodellen tegenkomen die hun achtergrond delen (Pylypa, 2011). Dit kunnen verschillende vormen zijn bijvoorbeeld: familieleden, vrienden van het gezin of door boeken en media. Wanneer een kind zich gewaardeerd en gerepresenteerd voelt door zowel het adoptiegezin als de buitenwereld, draagt dit bij aan een gevoel van zelfvertrouwen en verbondenheid (Latchford, 2019). Daarnaast draagt het bij aan een familie-identiteit waarin verschil en diversiteit als waardevol wordt gezien (Callabero et al., 2012).

Culturele identiteit

Culturele identiteit van geadopteerde kinderen verwijst naar de verbondenheid met de cultuur van het geboorteland en de cultuur waarin het kind opgroeit. Het omvat een gevoel van verbondenheid met een bepaalde groep op basis van diverse culturele categorieën zoals etniciteit, erfgoed, taal, normen en waarden (Hsueh-Hua Chen, 2014). Voor interlandelijk geadopteerde kinderen kan het behouden van culturele tradities en de kennis over hun roots bijdragen aan een positief zelfbeeld (Horstman, Colaner, & Rittenour, 2016). Toch kan de spanning tussen twee culturen ook leiden tot identiteitsvragen en gevoelens van vervreemding (Sherman, 2010).

De herkomst en het geboorteland van een geadopteerd kind zijn meer dan geografische begrippen. Ze zijn een belangrijk onderdeel in de identiteitsontwikkeling (Homans, 2006). Terwijl sommige kinderen sterk verbonden blijven met het idee van hun geboorteland, ervaren anderen een gevoel van verlies of vervreemding van hun culturele

oorsprong (Irshad, 2017). De mate waarin adoptieouders en sociale omgeving ruimte creëren voor de herkomst en het geboorteland van een geadopteerd kind, is bepalend voor hoe kinderen zich in staat voelen om dat culturele onderdeel van hun identiteit eigen te maken (Juffer & Van IJzendoorn, 2007).

Culturele gewoontes en tradities versterken de culturele identiteitsvorming door het overbrengen van rituelen, feestdagen, verhalen, eten, symbolen en gebruiken die van generatie op generatie worden doorgegeven. Op deze manier kunnen kinderen toegang krijgen tot de cultuur van hun geboorteland en het land waarin ze opgroeien (Schwartz et al., 2010). Daarnaast creëren de culturele gewoontes en tradities een gevoel van continuïteit en verbondenheid met de gemeenschap (Liebkind, 2006). Wanneer adoptieouders zich actief inzetten voor culturele socialisatie, het proces waarbij kinderen kennismaken en zich verbonden voelen aan hun oorspronkelijke cultuur, kan dit bijdragen aan de culturele identiteitsvorming van een geadopteerd kind (Lee, 2003).

Taal en communicatie vormen een ander belangrijk element in de vorming van de culturele identiteit (Trenk, Oparah, & Shin, 2021). Taal is niet alleen een communicatiemiddel, maar ook een belangrijk onderdeel van culturele expressie en verbondenheid (Arslan et al., 2024). Geadopteerde kinderen die op zeer jonge leeftijd uit hun geboorteland worden geplaatst, verliezen vaak hun oorspronkelijke taal. Daarmee verliezen ze ook een belangrijk deel van hun verbinding met de cultuur van oorsprong (Brodzinsky, Gunnar, & Palacios, 2022). Het kan niet altijd haalbaar zijn om de taal van oorsprong te behouden of te herstellen, maar pogingen daartoe, door bijvoorbeeld taalonderwijs, culturele programma's of interactie met moedertaalsprekers, kunnen bijdragen aan een versterkt gevoel van verbondenheid met het geboorteland (Deltcenserie & Genesee, 2016).

De diepere wortels (roots) en het besef van afkomst zijn voor veel geadopteerde kinderen belangrijke thema's, die vaak sterker naar voren komen in de adolescentie (Mahmood & Visser, 2015). Roots verwijst naar de oorsprong van een persoon: de familiale, etnische, culturele en geografische achtergrond, inclusief de biologische familiegeschiedenis, het geboorteland en de bijbehorende tradities en waarden (Lind, 2012; Mahmood & Visser, 2015). De afkomst van een geadopteerd kind is zowel een feitelijk gegeven als een gevoel wat iemand heeft. Het heeft invloed op hoe iemand zichzelf ziet, hoe anderen iemand zien en in welke mate iemand zich verbonden voelt met bepaalde culturele gemeenschappen (De Graeve, 2014).

Deze thema's weergeven een deel van de culturele identiteit wat een geadopteerd kind

vormgeeft. Ze bepalen niet alleen hoe iemand zichzelf ziet, maar ook hoe hij of zij zich verhouden tot anderen en tot de samenleving als geheel.

Sociale identiteit

Sociale identiteit gaat over hoe een geadopteerd kind kijkt naar zichzelf in verhouding tot sociale groepen. Dit kunnen etnische, culturele, religieuze of leeftijdsgroepen zijn waarin normen en waarden overeenkomen (Withaecx, 2021). Voor geadopteerde kinderen kan het proces van sociale identiteitsvorming een uitdaging zijn. Vooral wanneer zij in een omgeving opgroeien waarin zij afwijken op basis van afkomst, uiterlijk of culturele achtergrond van de dominante groep in hun directe sociale omgeving (Vanspauwen & Villanueva O'Driscoll, 2023). Ervaringen van acceptatie of uitsluiting kunnen grote invloed hebben op hun zelfbeeld en sociale ontwikkeling (Abrams & Killen, 2014). Thema's zoals interactie met leeftijdsgenoten, acceptatie in de gemeenschap, vooroordelen en 'othering' zijn van belang in het vormen van hun sociale identiteit.

Voor geadopteerde kinderen kan de interactie met leeftijdsgenoten samengaan met gevoelens van 'anders-zijn', vooral wanneer zij etnisch of cultureel verschillen van hun omgeving (Harrigan, 2013). Kinderen kunnen te maken krijgen met vragen of opmerkingen die hun afkomst ter discussie stellen, zoals: "Heb jij je echte ouders ooit ontmoet?" of "Wat spreek je goed Nederlands!" (Baden, 2016; Persoonlijke ervaring). Deze opmerkingen kunnen kinderen een gevoel van vervreemding en uitsluiting door hun leeftijdsgenoten veroorzaken (DeLuca, Claxton, & van Dulmen, 2019). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat het een uitdaging kan zijn voor adoptiekinderen om aansluiting te vinden bij leeftijdsgenoten wanneer hun levensverhaal niet aansluit bij de normatieve structuren binnen de school- of omgevingscontext (Chatham-Carpenter, 2012). Positieve sociale ervaringen kunnen geadopteerde kinderen helpen om een gevoel van 'erbij horen' op te bouwen, terwijl ervaringen van afwijzing of stereotypering de sociale identiteitsvorming negatief kan beïnvloeden (Lee, 2003).

Acceptatie door de bredere gemeenschap is voor een geadopteerd kind een belangrijke factor voor het ontwikkelen van een sociale identiteit (Brodzinsky, 2022). Wanneer adoptiekinderen zich erkend en gewaardeerd voelen binnen hun gemeenschap, bijvoorbeeld binnen de school, sportclubs of bredere sociale netwerken, kunnen zij hun adoptieachtergrond als een onderdeel van zichzelf zien (Stokes & Poulsen, 2014). In inclusieve omgevingen, waar diversiteit geaccepteerd en genormaliseerd wordt, voelen geadopteerde kinderen zich veiliger en meer verbonden met hun sociale omgeving (Batki, 2018).

Maatschappelijke vooroordelen of stereotype opvattingen over adoptie kunnen bijdragen aan een negatief zelfbeeld. Dit sluit aan bij het concept van ‘othering’, waarbij geadopteerde kinderen als ‘anders’, ‘vreemd’ of ‘niet behorend tot de groep’ worden gezien en buiten de dominante norm worden geplaatst (Canales, 2000). Vaak op basis van culturele of etnische kenmerken (Lee, 2025). Geadopteerde kinderen worden regelmatig geconfronteerd met aannames en stereotypen die gericht zijn op hun ‘echtheid’ of ‘authenticiteit’ (Zhou et al., 2021). Deze vooroordelen kunnen soms subtiel voorkomen, door lage verwachtingen op school of het overvragen van kinderen om hun culturele achtergrond te vertegenwoordigen (Pirchio et al., 2018). Soms kunnen deze vooroordelen ook expliciet voorkomen in de vorm van racisme of uitsluiting (Tigervall & Hübner, 2010). Deze vooroordelen en stereotype opvattingen kunnen ertoe leiden dat geadopteerde kinderen zich niet volledig geaccepteerd voelen in hun omgeving, wat hun sociale identiteitsvorming kan belemmeren (Kubo, 2010).

Emotionele identiteit

Emotionele identiteit verwijst naar de manier waarop geadopteerde kinderen gevoelsmatig hun zelfbeeld ontwikkelen in relatie tot belangrijke gebeurtenissen, ervaringen en relaties in het leven (Brodzinsky, 2014). Voor geadopteerde kinderen is de ontwikkeling van emotionele identiteit vaak verweven met ambivalente of tegenstrijdige gevoelens. Aan de ene kant de liefde en geborgenheid binnen het adoptiegezin, aan de andere kant gevoelens van verlies, gemis, en soms onuitgesproken vragen over de biologische afkomst en het afscheid van de eerste familie (Brodzinsky, 2014; Grotevant & McDermott, 2014).

Een belangrijk onderdeel van de emotionele identiteit van geadopteerde kinderen is het ervaren van verlies (Brodzinsky, 2014). Het komt vaak voor in een adoptieproces dat een kind afgestaan is door zijn of haar biologische ouders, vaak op een leeftijd waarop het kind dit verlies niet bewust heeft meegemaakt, maar emotioneel wel meedraagt (Brodzinsky, Gunnar, & Palacios, 2022). Brodzinsky (1990) stelt dat adoptie voor kinderen een ‘verlieservaring zonder rouwritueel’ is. Het verlies is aanwezig, maar wordt zelden volledig erkend door de omgeving van een geadopteerd kind. Deze ‘ongemarkeerde rouw’ kan leiden tot gevoelens van verdriet, verwarring, of innerlijke leegte (Brodzinsky et al., 2022).

Het verlangen naar de biologische ouders, broers of zussen, en het geboorteland kan ook onderdeel worden van de emotionele identiteit (Mahmood & Visser, 2015). Dit verlangen is niet altijd gericht op een hereniging of contact, maar kan een symbolische behoefte zijn aan het kennen van de eigen oorsprong of het invullen van een emotionele leegte rondom wie

geadopteerde kinderen zijn en waar ze vandaan komen (Mahmood & Visser, 2015).

Naast verlies kunnen gevoelens van afwijzing, ongewenstheid of inwisselbaarheid invloed hebben op de emotionele identiteit van geadopteerde kinderen (Brodzinsky, 2014; Khadim & Pervaiz, 2022). Met name wanneer adoptie wordt ervaren door geadopteerde kinderen als een keuze dat de biologische ouders niet voor hem of haar kozen (Brodzinsky, Gunnar, & Palacios, 2022). Dit kan zich uiten in onzekerheid, loyaliteitsconflicten en het gevoel dat iemand het niet waard is (Baden, 2016). Geen toegang hebben tot informatie over de biologische ouders of afkomst kunnen deze gevoelens versterken (Brodzinsky, Gunnar, & Palacios, 2022).

Hoe een kind met afwijzing en gemis omgaat, hangt sterk samen met de omgeving waarin een adoptiekind opgroeit (Brodzinsky, 2014; Mohanty et al., 2007). Wanneer adoptiegezinnen erkenning geven aan deze gevoelens, en ze niet direct proberen te ‘herstellen’ met uitspraken als “wij zijn nu je echte ouders” of “je hebt alles wat je nodig hebt”, creëert dit ruimte voor emotionele verwerking en zelfacceptatie (Mohanty et al., 2007; Baden, 2016; Brodzinsky, 2014). In adoptiegezinnen waar openheid, empathie en validatie aanwezig zijn, is het voor kinderen makkelijker om deze emoties te integreren in hun emotionele identiteit, in plaats van ze weg te drukken of te internaliseren als schaamte of verwarring (Brodzinsky, 2014).

Ondanks de bovengenoemde uitdagingen, laten veel geadopteerde kinderen ook sterke vormen van emotionele veerkracht zien (Benjenaru, Iovu, & Raiu, 2025). Veerkracht betekent in deze context het vermogen om met moeilijke gevoelens, verliezen en onzekerheden om te gaan, en hierdoor een positief en stabiel gevoel van identiteit op te bouwen (Winston & Chicot, 2016). Identiteit is hierbij niet alleen gebaseerd op het verleden, maar ook op de groei, verbinding en perspectief (Freedgood, 2013).

Hoop speelt hierin ook een belangrijke rol: hoop op contact met biologische familie, op het begrijpen van een eigen verhaal, of op het vinden van emotionele rust (Freedgood, 2013). Wanneer adoptiegezinnen en de omgeving waarin een geadopteerd kind in opgroeit ruimte bieden voor het open verkennen van gevoelens, draagt dit bij aan de ontwikkeling van de emotionele identiteit door (her)betekenisgeving, kracht en verbondenheid (Horstman, Colaner & Rittenour, 2016; Grotevant & McDermott, 2014).

Hoofdstuk 3 Methode

Design

In dit onderzoek heb ik gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksbenadering, namelijk een multimodale analyse (Kress & Van Leeuwen, 2020). Met deze methode werden prentenboeken voor geadopteerde kinderen onderzocht om inzicht te krijgen in de manier waarop identiteitsvorming wordt behandeld in deze boeken.

De analyse heeft zich gericht op zowel op de tekst als op de beelden. Om de tekst inhoudelijk te analyseren werd er door middel van een thematische inhoudsanalyse onderzocht welke thema's rondom identiteitsvorming in de prentenboeken voor geadopteerde kinderen voorkwamen. Daarnaast werd er op de tekst een multimodale analyse (Kress & Van Leeuwen, 2020) uitgevoerd. Voor de beelden werden visuele analysetechnieken toegepast, waarbij aspecten zoals compositie, kleurgebruik, perspectief, framing en representatie centraal stonden.

Daarnaast werd specifiek gekeken naar de interactie tussen tekst en beeld. Hierbij werd onderzocht hoe tekst en beeld elkaar versterken, eventueel tegenspreken of aanvullen.

De keuze voor deze kwalitatieve methodologie bood inzicht in hoe de identiteitsvorming wordt gerepresenteerd in prentenboeken voor geadopteerde kinderen.

Selectieprocedure

De dataverzameling begon met het selecteren van geschikte literatuur. Geschikte literatuur voor dit onderzoek bestond uit boeken voor geadopteerde kinderen vanaf vier jaar in Nederland. Voor de selectie van boeken is gebruik gemaakt van een doelgerichte steekproef. De boeken werden geselecteerd op basis van specifieke criteria: ze moesten Nederlandse prentenboeken voor geadopteerde kinderen zijn, geschreven voor kinderen vanaf vier jaar. Zowel boeken van Nederlandse auteurs als populaire boeken die naar het Nederlands zijn vertaald, zijn gebruikt voor dit onderzoek. Daarnaast is er gekeken naar recente publicaties en zijn de meeste boeken niet ouder dan 20 jaar. Hiervoor werd gekeken in de database van het Centraal Bestand Kinderboeken van de Koninklijke Bibliotheek. Uit deze database werd een lijst opgesteld van boeken die aan de inclusiecriteria voldeden. Vervolgens werd gecontroleerd of deze boeken beschikbaar waren in de database van Biblionet Groningen. De dataverzameling vond plaats van september 2024 tot juni 2025. In Tabel 1 is een overzicht te zien van de geselecteerde boeken voor de multimodale analyse in dit onderzoek.

Tabel 1*Boekenselectie*

Boek	Titel	Auteur(s)	Jaar van uitgave
1.	<i>Sam krijg een zusje</i>	Véronique Renting & Madeleine van der Raad	2010
2.	<i>Wat een ei!</i>	Sally Grindley	2016
3.	<i>Do het draakje</i>	Marjet Huiberts	2019
4.	<i>Verrassing!</i>	Niki Daly	2017
5.	<i>Lance & Lot zoeken zich rot</i>	Linda de Haan	2016
6.	<i>Allemaal familie</i>	Pieter Feller	2019
7.	<i>Mijn nieuwe moeder & ik</i>	Renata Galindo	2016
8.	<i>De Lamboeroe</i>	Diana Kimpton	2009
9.	<i>Vriendjes van overal</i>	Vivian den Hollander	2012
10.	<i>Dat komt er nou van...</i>	Ingrid Schubert & Dieter Schubert	1999

Dataextractie en -synthese

In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van ATLAS.ti Web (versie 9.9.1) een softwaretool die geschikt is voor kwalitatieve data-analyse van zowel tekst als beeld. Met Atlas.ti Web (versie 9.9.1) werden de prentenboeken systematisch geanalyseerd om inzicht te krijgen in de manier waarop identiteitsvorming van geadopteerde kinderen worden gerepresenteerd. De software maakte het mogelijk om tekst en illustraties afzonderlijk te coderen en tegelijkertijd de interactie tussen beide te onderzoeken. Tekstuele elementen werden geanalyseerd op thema's en visuele elementen werden onderzocht op aspecten zoals compositie, kleurgebruik, perspectief en representatie. Daarnaast maakte Atlas.ti Web (versie 9.9.1) het mogelijk om een combinatie te maken van tekst en beeld in één project, waardoor de versterking, tegenstelling en uitbreiding tussen tekst en beeld inzichtelijk werden gemaakt.

De relevante informatie die uit de prentenboeken en literatuur werd gehaald, richtte

zich op thema's die gerelateerd zijn aan identiteitsvorming en eigenwaarde. Voor de tekstuele analyse werd gezocht naar:

- Kernboodschappen over identiteitsvorming in relatie tot adoptie. Hierin wordt gekeken naar persoonlijke identiteit, familie-identiteit, culturele identiteit, sociale identiteit en emotionele identiteit.

Voor de visuele analyse werd informatie verzameld over:

- De manier waarop identiteitsvorming wordt gerepresenteerd in de illustraties.
- Visuele elementen zoals compositie, kleurgebruik, perspectief en framing die bijdragen aan de betekenisvorming van identiteitsvorming.

Dit is gedaan aan de hand van een multimodale analyse (Kress & Van Leeuwen, 2020). Deze is te vinden in de bijlage I.

De uitkomsten en kenmerken van de prentenboeken zijn verkregen door middel van systematische codering. Tijdens het coderen werden fragmenten uit de tekst en elementen uit de illustraties gecategoriseerd op basis van vooraf vastgestelde thema's over identiteitsvorming: persoonlijke identiteit, familie-identiteit, culturele identiteit, sociale identiteit en emotionele identiteit. Deze thema's zijn gebaseerd op relevante literatuur en theorieën over identiteitsvorming en adoptie.

Er is gestart met een open codering. Tijdens de open codering werden zowel de tekst als de beelden van de prentenboeken nauwkeurig gelezen en geobserveerd. Hierbij werd gezocht naar interessante fragmenten die verband houden met identiteitsvorming.

Nadat de data was opgesplitst in losse codes is er axiaal gecodeerd. In deze fase werden de codes gegroepeerd en in verband gebracht met bredere thema's. Dit proces bracht structuur aan in de data en hielp de belangrijkste concepten te onderscheiden.

Als laatste is er selectief gecodeerd. Tijdens het selectief coderen werd er een focus gelegd op het samenbrengen van de belangrijkste thema's in een overkoepelend verhaal dat direct aansloot bij de onderzoeksvraag. Hierin werd één centraal thema gekozen dat de kern van het onderzoek vertegenwoordigt.

Kwaliteitswaarborging

Bij het uitvoeren van dit kwalitatieve onderzoek is zorgvuldig aandacht besteed aan de waarborging van de onderzoekskwaliteit. Dit onderzoek is opgezet aan de hand van een systematische, transparante en theoretisch onderbouwde analysemethode. De combinatie van

een thematische inhoudsanalyse en multimodale analyse (Kress & Van Leeuwen, 2020) maakte het mogelijk om prentenboeken voor geadopteerde kinderen vanuit meerdere invalshoeken te interpreteren. Door gebruik te maken van Atlas.ti Web (versie 9.9.1) kon tijdens het codeer- en analyseproces bijgehouden worden hoe codes en thema's tot stand zijn gekomen. Voorafgaand aan de codering werden uit de literatuur thema's geformuleerd: persoonlijke identiteit, familie-identiteit, culturele identiteit, sociale identiteit en emotionele identiteit. Deze thema's waren een richtlijn, terwijl tijdens het open coderen ruimte bleef voor het ontstaan van nieuwe inzichten vanuit de data zelf.

Tijdens het analyseproces werd gewerkt met notities binnen Atlas.ti Web (versie 9.9.1), waarin keuzes, observaties en mogelijke interpretaties werden vastgelegd en gereflecteerd. Door deze kritische zelfreflectie werd gewaarborgd dat de codes in zo veel mogelijk voortkwamen uit de data en niet uit persoonlijke aannames of verwachtingen van de onderzoeker.

Aan dit onderzoek hebben geen menselijke participanten deelgenomen. Desondanks zijn ethische principes zorgvuldig in overweging genomen. De gebruikte prentenboeken zijn openbaar toegankelijk en er is zorgvuldig omgegaan met auteursrechten en bronvermelding. Aangezien er geen persoonsgegevens zijn verzameld, is er geen gebruik gemaakt van informed consent of toestemming van een ethische commissie. Daarbij was de datamanagement transparant, de geanalyseerde boeken zijn verantwoord geciteerd en opgeslagen volgens de richtlijnen voor zorgvuldig wetenschappelijk handelen.

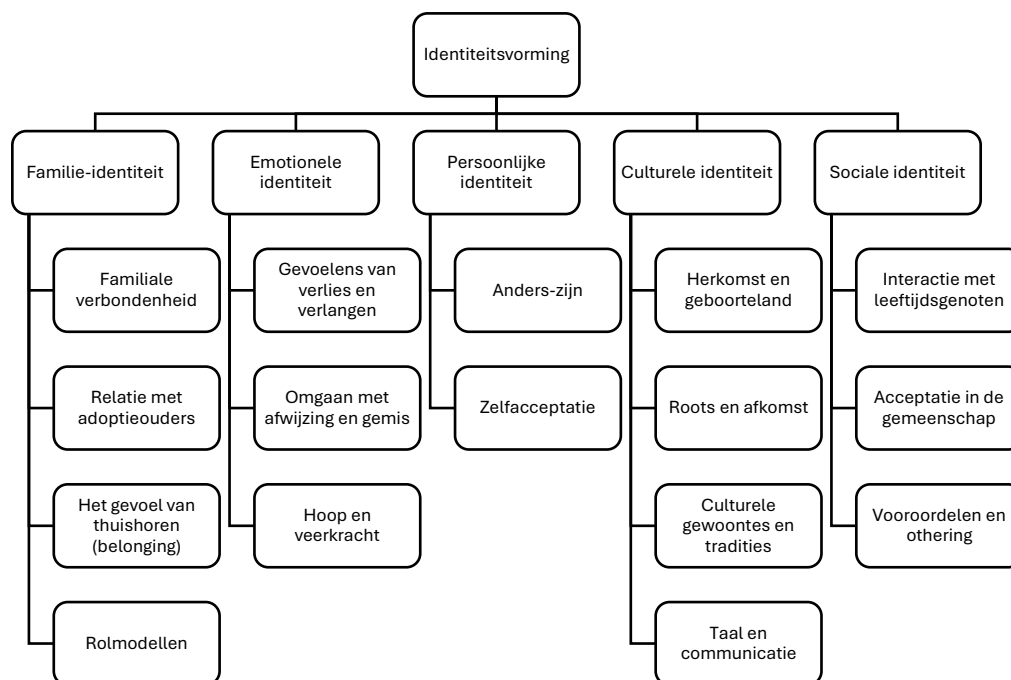
Samenvattend is gedurende het volledige onderzoeksproces rekening gehouden met methodologische integriteit en transparantie. Door het combineren van een gedetailleerd selectieproces, theoretisch onderbouwde analysemethoden, kritische reflectie en ethische overwegingen in acht te nemen is geprobeerd de geloofwaardigheid, consistentie en betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten te waarborgen.

Hoofdstuk 4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken van een kwalitatieve thematische analyse van acht prentenboeken waarin adoptie en identiteitsvorming centraal staan. Door middel van een gecombineerde manier tussen deductief en inductief coderen is een codeboom opgesteld over hoe identiteitsvorming wordt gerepresenteerd in de prentenboeken, deze is te zien in Figuur 2. Aan de hand van een codeerschema zijn tekstuele en visuele fragmenten gecategoriseerd in vijf hoofdthema's: familie-identiteit, emotionele identiteit, persoonlijke identiteit, culturele identiteit en sociale identiteit. In totaal zijn 281 gecodeerde fragmenten geanalyseerd. De meeste boeken representeerden meerdere lagen van identiteitsvorming. De resultaten geven inzicht in hoe adoptie en identiteitsvorming onder kinderen vanuit verschillende invalshoeken worden gerepresenteerd.

Figuur 2

Codeboom

Tekstuele representatie van identiteitsvorming

Familie-identiteit

Het thema familie-identiteit kwam in alle geanalyseerde prentenboeken voor. De verhalen beginnen vaak met een kind zonder ouderfiguren: “Midden in de wijde wildernis staat een lammetje. Het is heel klein, heel verdrietig en heel alleen.” (Kimpton, 2009), “Do het draakje heeft geen mama. En al helemaal geen papa. Hij kwam uit een drakenei, dat lag eenzaam in de wei” (Huiberts, 2019). In de loop van de verhalen worden adoptieouders die het kind liefdevol verwelkomen in de familie geïntroduceerd waardoor een kind zich niet meer eenzaam voelt.

De familiale verbondenheid wordt op verschillende manieren in de prentenboeken gerepresenteerd. Er wordt in de prentenboeken gefocust op fysiek contact tussen ouder en kind: “Ze geven Nadine kusjes en fluisteren dat ze dapper moet zijn.” (Feller, 2019). Daarnaast wordt er in de boeken ook gesproken over emotionele nabijheid: “De kangeroe houdt meteen van hem.” (Kimpton, 2009) en “Lance en Lot schrikken zich rot, maar zijn ook heel blij. De ridders huilen tranen van geluk” (De Haan, 2016). Opvallend is dat het motief van fysieke zorg meerdere keren terugkomt, zoals in het boek *Dat komt er nou van...*: “Dag in, dag uit zorgde Beer voor zijn kuikens. Hij ging voor ze zorgen, ze eten geven en ze leren zwemmen” (Schubert & Schubert, 1999).

Naast liefde en verzorging wordt ook het gevoel van ‘thuishoren’ vormgegeven in de prentenboeken. Dit gebeurt via concrete symbolen in de tekst, zoals een nieuw huis of een eigen kamer: “Toen ik voor het eerst bij mama kwam wonen, was ik zenuwachtig. Dit werd mijn thuis. Ik had nog nooit een eigen kamer gehad.” (Galindo, 2016) en “Flora krijgt een eigen slaapkamer, kleren en speelgoed. Nieuwe spullen voor een nieuw zusje” (Renting & van der Raad, 2010). Ook kwam het gevoel van ‘thuishoren’ naar voren aan de hand van handelingen: “Mevrouw Tati breit meteen een blauw en roze babytruitje” (Daly, 2017). De verhalen sluiten vaak af wanneer een adoptiekind volledig thuishoort binnen een gezin, zoals verwoord in: “Mama leert om mama te zijn, en ik leer om mama’s kind te zijn. We leren een gezin te zijn” (Galindo, 2016).

Tenslotte worden in de prentenboeken ouderfiguren neergezet als rolmodellen. Ze vormen een spiegel voor gewenst gedrag of geven culturele- en sociale vaardigheden door aan het adoptiekind. In *Do het draakje* wordt er een rolmodel gerepresenteerd door een draak: “Ik ga je drakendingen leren: duiken van een hoge muur, spugen met je drakenvuur”

(Huiberts, 2019). In *Dat komt er nou van...* wordt er een rolmodel gerepresenteerd door een Beer voor zijn kuikens: “Beer haalde diep adem en dook. De kuikentjes deden hem na. Hun snaveltjes gingen snel open en dicht... en ja hoor, ze aten” (Schubert & Schubert, 1999).

Emotionele identiteit

In vijf van de acht boeken werd expliciet aandacht besteed aan de emotionele identiteit van adoptiekinderen. Emoties worden op een kindvriendelijke, toegankelijke wijze weergegeven, vaak via symboliek of direct taalgebruik. Verdriet komt veel voor in de boeken en wordt weergegeven door middel van traan- en huilmomenten, zoals in: “Nadine zegt niets. De tranen stromen steeds harder” (Feller, 2019) en “Do zakt huilend op de grond” (Huiberts, 2019). Deze fragmenten laten momenten van verdriet, kwetsbaarheid en emotionele verwerking zien.

Ook gevoelens van verlangen naar een ouderfiguur worden verwoord: “‘Maaa,’ roept het lammetje. ‘Ik wil een maaa’.” (Kimpton, 2009). Daarnaast wordt er in meerdere boeken de wens van een adoptieouder om een kind te hebben ook als een vorm van emotioneel verlangen weergegeven: “Er ontbreekt maar één ding... ‘O, ik wou dat we een lief, klein baby’tje hadden!’” (Daly, 2017).

De ervaring van afwijzing komt het sterkst naar voren in *Do het draakje*, waar het draakje op zoek gaat naar een moeder, maar steeds afgewezen wordt door meerdere dieren: “‘Mama?’ vraagt hij aan de koe. Maar de koe zegt zelf geen boe” (Huiberts, 2019) en “Zou ze niet van draakjes houden?” (Huiberts, 2019). Deze herhaalde afwijzing versterkt het verlangen naar acceptatie.

Ondanks de aanwezigheid van pijn en verdriet, zetten de verhalen vaak in op een gevoel van hoop en veerkracht. De kinderen in de verhalen geven niet op, zoals in: “Do stapt maar weer dapper voort, tot hij hoefgetrappel hoort” (Huiberts, 2019), of ze worden aangemoedigd door hun ouders: “Mama zegt dat het, als we een beetje meer ons best doen, het beter wordt” (Galindo, 2016). Hiermee benadrukken de verhalen veerkracht bij de adoptie-ervaring.

Persoonlijke identiteit

Persoonlijke identiteit werd in drie van de acht boeken uitgebreid belicht. Hierbij stond het spanningsveld tussen ‘anders-zijn’ en zelfacceptatie centraal. In de *Lamboeroe* wordt dit thema zichtbaar gemaakt via een schaapje met een witte vacht in een groep met kangoeroes met een bruine vachten: “Hij ziet er heel anders uit dan de anderen. [...] Maar hij is bedekt

met dikke, witte wol en hij kan niet zo hoog springen als de anderen” (Kimpton, 2009). Dit zorgde ervoor dat het schaapje zich wilde aanpassen: “Het lammetje oefent elke dag [...]. Maar hij komt geen centimeter hoger” (Kimpton, 2009).

Ook wordt in de boeken benadrukt dat de adoptiekinderen niet op hun ouders lijken: “Hoe kan dat nou? Zij is bruin en haar papa en mama zijn wit” (Feller, 2019). In *Mijn nieuwe moeder en ik* wordt weergegeven wat voor emotionele impact het niet lijken op adoptieouders kan hebben: “Ik maakte me zorgen, omdat ik niet op mama leek” (Galindo, 2016).

De boeken laten zien dat na meerdere pogingen tot aanpassing of dat het niet lukt om te lijken op de ander dat een kind zichzelf en zijn of haar omgeving begint te accepteren: “Hij vindt het helemaal niet erg om anders te zijn” (Kimpton, 2009).

Culturele identiteit

De culturele identiteit werd minder gerepresenteerd in de boeken, maar er waren drie van de acht boeken die uitgebreid dit thema behandelden. De boeken refereren naar de achtergrond en in het bijzonder het geboorteland van het geadopteerde kind als een ver en arm land, zoals: “Nadine is in Nigeria geboren, dat ligt in Afrika” (Feller, 2019) of “Hij is geboren in een ver land. Hij is in de buik van een andere moeder gegroeid. Zijn buikmama is erg arm en kan niet voor Sam zorgen” (Renting & van der Raad, 2010). In sommige gevallen wordt ook de toestand van het geboorteland besproken, zoals: “Er wonen daar veel arme mensen [...] Er gaan dus ook veel mensen op jonge leeftijd dood” (Feller, 2019). Hiermee wordt geprobeerd om contextinformatie te geven over de situatie waarin adoptie noodgedwongen ontstond.

Thema's zoals taal en gewoontes worden ook besproken in de boeken. In *Vriendjes van overal* komt dit aan bod door het bespreken van taalverschillen: “Daar schrijven de mensen andere letters dan bij ons. En ze spreken Mandarijn” (Hollander, 2012). Daarnaast kwam in dit boek ook naar voren dat de juf de taal wil aanleren van het adoptieland: “Ze spreekt een paar woordjes Mandarijn. Maar ik ga haar natuurlijk Nederlands leren” (Hollander, 2012).

Sociale identiteit

Slechts één boek (*Allemaal familie*) richtte zich expliciet op sociale interacties van het adoptiekind met leeftijdsgenoten. In dit verhaal wordt duidelijk dat herkenbaarheid en acceptatie niet vanzelfsprekend is: “Alle kinderen staren haar aan” (Feller, 2019) en “Nadine komt toch uit Afrika? Dragen ze daar allemaal mutsjes?” (Feller, 2019). Toch laten de boeken ook zien dat medeleerlingen zich ook empathisch opstellen: “Brenda en Kolletje slaan ieder

een arm om Nadine heen” (Feller, 2019).

In andere boeken wordt acceptatie weergegeven door acceptatie door de volwassen gemeenschap. Feesten, huisversieringen en gezamenlijke blijdschap symboliseren maatschappelijke acceptatie in de boeken: “Ze versieren het huis van Sam. Dan kan iedereen zien dat er feest is” (Renting & van der Raad, 2010) of “Wat een groot geluk, eindelijk een zoon voor Lance en Lot! Ze geven een groot ridderfeest voor iedereen uit het koninkrijk” (De Haan, 2016). Daarentegen wordt in *Verrassing!* weergegeven dat kinderen ook afgewezen kunnen worden door hun omgeving: “Dit is een school voor meisjes en jongens, biggetjes worden niet toegelaten” (Daly, 2017).

Toch wordt ook in de prentenboeken ook getoond hoe liefde en solidariteit sociale afwijzing kunnen overwinnen: “De vrienden van Mama Eend probeerden het grappige diertje weg te jagen. ‘Dat wezen is niet zoals wij. Dat wezen willen we niet hier!’ Ze troostte het kleine, grappige diertje [...] ‘Jij blijft gewoon bij mij!’” (Grindley, 2016).

Visuele representatie van identiteitsvorming

Naast tekstuele verhaallijnen spelen visuele elementen in prentenboeken ook een rol bij het overbrengen en ondersteunen van thema's rondom identiteitsvorming. Illustraties helpen emotionele, relationele en identiteitsgebonden gevoelens zichtbaar en herkenbaar te maken voor jonge kinderen. In dit onderzoek zijn beeldkenmerken zoals kleurgebruik, compositie, perspectief en framing in de prentenboeken aan de hand van de multimodale analyse (Kress & Van Leeuwen, 2020) geanalyseerd. Daarnaast is er gekeken hoe de beelden zich verhouden tot de tekstuele boodschappen over adoptie.

Kleur, compositie, perspectief en framing

In familiegerichte scènes wordt vaak gekozen voor warme, verzadigde kleuren zoals geel, rood en oranje om gevoelens van geborgenheid, liefde en hechting te visualiseren. Dit zie je terug in figuur 3, 4 en 5.

Figuur 3

De Lamboeroe

Figuur 4

Verrassing!

Figuur 5

Mijn nieuwe moeder en ik

Daarbij wordt in het boek *Sam krijgt een zusje* het afscheid tussen Sam en zijn ouders weergegeven met illustraties die harde en koude kleuren bevatten, dit is te zien in figuur 6. Terwijl Sam zich onzeker voelt over de komst van zijn nieuwe zusje, wordt er een visueel plaatje geplaatst in de vorm van een foto op zijn nachtkastje, waarop zijn adoptieouders en hij samen te zien zijn, dit is te zien in figuur 7. Dit beeld gecombineerd met de tekst: “Op het kastje naast het bed staat een foto van papa, mama en Sam. Zo is hij niet helemaal alleen in het grote bed” (Renting & van der Raad, 2010). benadrukt het gevoel van thuishoren, ondanks het tijdelijk afwezig zijn van zijn ouders.

Figuur 6*Sam krijgt een zusje***Figuur 7***Sam krijgt een zusje*

Ook het thema verlies en verlangen wordt visueel versterkt door het gebruik van lege ruimte in de illustraties en koelere kleurtonen. In *Do het draakje* wordt het draakje herhaaldelijk afgebeeld als klein figuurtje, centraal geplaatst in een grote, lege omgeving. Dit wordt weergegeven in figuur 8. Deze ruimte benadrukt zijn eenzaamheid, vooral in scènes waarin hij andere dieren benadert en wordt afgewezen. De framing in deze scènes laat Do in een ondergeschikt perspectief zien. Andere dieren zijn groter, zelfverzekerder, of boven hem geplaatst, dit wordt weergegeven in figuur 9 en 10. Hierdoor worden de afwijzingen die in de tekst verwoord worden visueel versterkt en benadrukt vanuit het perspectief van het geadopteerde kind.

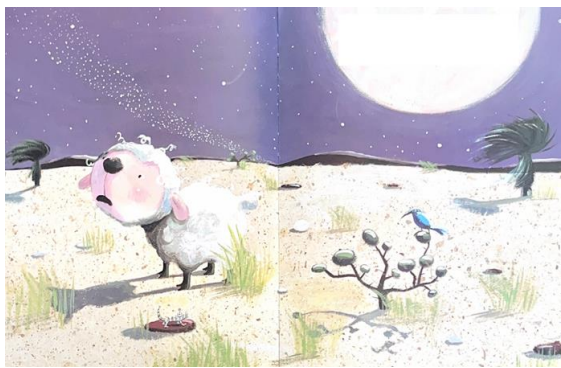
Figuur 8*Do het draakje***Figuur 9***Do het draakje***Figuur 10***Do het draakje*

Bij het thema persoonlijke identiteit zijn opvallende keuzes gemaakt in kleurcontrasten en compositie. In het boek *De lamboeroe* valt het hoofdpersonage, een lammetje met witte wollen vacht, op tussen de donkerbruine kangoeroes. Deze tegenstelling wordt visueel uitvergroot door het lammetje aan de zijkant en onderaan de pagina te positioneren, te zien in figuur 11. Terwijl hij probeert te passen binnen de groep, tonen de illustraties hoe hij zijn lichaam letterlijk buigt, strekt en wringt om 'gelijk' te zijn: een visuele

vertaling van het tekstfragment: “Het lammetje oefent elke dag. Hij springt op zijn voorpoten. Hij springt op zijn achterpoten. Hij springt op alle vier zijn poten tegelijk. Maar hij komt geen centimeter hoger. Misschien zijn mijn achterpoten te kort, denkt het lammetje. Hij probeert ze langer te maken. Hij trekt eraan zo hard als hij kan. Hij gaat er zelfs met zijn volle gewicht aan hangen. “Het helpt niks” (Kimpton, 2009). Dit tekstfragment met bijbehorende illustratie is te zien in figuur 12.

Figuur 11

De Lamboeroe

Figuur 12

De Lamboeroe

Later in het verhaal verandert de compositie. Wanneer het lammetje zichzelf accepteert, wordt hij in het midden van de groep afgebeeld, weergegeven in figuur 13, waarbij kleurcontrasten worden verzacht en er symmetrie ontstaat in de illustratie. Deze visuele overgang ondersteunt het tekstuele thema van zelf acceptatie: “Hij vindt het helemaal niet erg om een dikke wollen vacht te hebben” (Kimpton, 2009).

Figuur 13

De Lamboeroe

Hoofdstuk 5 Conclusie

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies van het onderzoek gepresenteerd. Er wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag en de deelvragen. Daarnaast wordt er gereflecteerd op hoe deze antwoorden zich verhouden tot de inzichten vanuit het theoretisch kader (Hoofdstuk 2). Er wordt in dit hoofdstuk ook geëvalueerd in hoeverre eerdere verwachtingen zijn bevestigd of bijgesteld op basis van de resultaten.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidde: *“Hoe wordt identiteitsvorming gerepresenteerd in prentenboeken voor geadopteerde kinderen?”*

Uit de kwalitatieve thematische analyse van acht prentenboeken blijkt dat identiteitsvorming in deze verhalen op verschillende, gelaagde manieren wordt verbeeld, zowel tekstueel als visueel. De identiteitsontwikkeling van geadopteerde kinderen wordt voornamelijk gerepresenteerd via vijf overkoepelende thema's: familie-identiteit, emotionele identiteit, persoonlijke identiteit, culturele identiteit en sociale identiteit. In vrijwel alle boeken stonden meerdere van deze thema's centraal, wat aantoont dat identiteitsvorming in adoptie gerelateerde kinderboeken wordt gezien als een complex proces met veel verschillende aspecten.

De boodschap die uit veel verhalen naar voren komt is dat het adoptiekind, ondanks gevoelens van verlies, 'anders-zijn' of afwijzing, op den duur zijn of haar plek weet te vinden binnen een liefdevol (adoptie)gezin of gemeenschap. Identiteitsvorming vindt plaats door relaties met ouderfiguren, het doorlopen van emotionele verwerkingsprocessen en via acceptatie van de eigen achtergrond en kenmerken. De combinatie van tekst en illustratie in de prentenboeken zorgen ervoor dat dit proces voelbaar en begrijpelijk wordt gemaakt voor jonge kinderen.

De eerste deelvraag van dit onderzoek luidde: *“Hoe wordt identiteitsvorming gerepresenteerd in de prentenboeken voor geadopteerde kinderen in de tekst?”*

Op tekstueel niveau wordt identiteitsvorming weergegeven via verhaallijnen waarin een geadopteerd kind (of figuur) eerst verlies, verlangen of 'anders-zijn' ervaart. In het begin van veel verhalen wordt het hoofdpersonage neergezet als iemand die alleen is en verlangt naar verbondenheid, zoals in *De Lamboeroe* en *Do het draakje*. In de loop van het verhaal ontstaat een nieuwe gezinsstructuur waarin liefde, zorg, veiligheid en thuishoren in terug komen. Het herhaaldelijk benadrukken van fysieke nabijheid en emotionele veiligheid, door middel van knuffels en fijne woorden, draagt bij de verbondenheid met deze nieuwe gezinsstructuur.

Emotionele identiteit wordt weergegeven via uitingen van verdriet, verlangen en gemis, gevolgd door beelden van hoop, veerkracht en herstel. Personages ervaren afwijzingen, bijvoorbeeld zoals het draakje dat telkens wordt afgewezen als kind door andere dieren, maar vinden uiteindelijk toch een plek waarin ze worden geaccepteerd.

Persoonlijke identiteit wordt vaak verbeeld via het ‘anders-zijn’ van een personage, bijvoorbeeld door visuele of gedragsmatige verschillen tussen het adoptiekind en zijn of haar ouders en omgeving. In de tekst zie je dat de adoptiekinderen een verandering doorgaan van onzekerheid naar acceptatie. Culturele identiteit komt naar voren in verwijzingen naar geboortelanden, moedertalen en culturele gewoonten. Sociale identiteit wordt tot slot besproken in één boek, waarin de interactie en eventuele uitsluiting door leeftijdsgenoten wordt besproken.

De prentenboeken versterken dat adoptiekinderen ondanks verschillen gelijkwaardig en geliefd zijn.

De tweede deelvraag van dit onderzoek luidde: *“Hoe wordt tekst over identiteitsvorming ondersteund door visuele elementen (kleur, compositie, perspectief en framing) in prentenboeken voor geadopteerde kinderen?”*

De illustraties in de geanalyseerde prentenboeken ondersteunen de tekst thematisch en emotioneel. Warme kleuren zoals geel, rood en zacht oranje worden gebruikt bij scènes waarin verbondenheid, liefde of veiligheid centraal staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor scènes waarin het kind wordt opgenomen in het gezin of waarin fysieke nabijheid tussen ouder en kind wordt benadrukt. Tegengesteld hieraan worden koude kleuren en ruimte gebruikt bij scènes van verlies, gemis of afwijzing. Zoals in *Do het draakje* en *Sam krijgt een zusje*.

Compositie en perspectief dragen ook bij aan de betekenisgeving van identiteitsvorming. Personages die zich eenzaam of buitengesloten voelen, worden vaak klein, laag of aan de rand van een illustratie geplaatst, terwijl zij bij acceptatie van zichzelf en hun omgeving steeds centraler en gelijkwaardiger in een illustratie worden geplaatst. Visuele symboliek zoals een foto van het gezin op het nachtkastje (*Sam krijgt een zusje*) draagt bij aan het gevoel van verbondenheid, zelfs bij tijdelijke afwezigheid van de ouders. In *De Lamboeroe* wordt de visuele overgang van ‘anders-zijn’ naar zelfacceptatie duidelijk verbeeld door de beelden doordat het lammetje in de illustraties steeds beter opgaat in de groep.

Terugkoppeling naar de inleiding en het theoretisch kader

In de inleiding en het theoretisch kader werd uitgegaan van het idee dat identiteitsvorming bij geadopteerde kinderen een complex en uit verschillende onderdelen bestond.

Identiteitsvorming kon beïnvloed worden door zowel interne factoren, zoals zelfbeeld en emoties en externe factoren, zoals sociaal netwerk en culturele achtergrond. Verwacht werd dat prentenboeken als pedagogisch instrument ingezet kunnen worden door identiteitsvorming bij geadopteerde kinderen inzichtelijk en bespreekbaar te maken voor jonge lezers.

De resultaten ondersteunen deze verwachting. Prentenboeken dragen via hun tekstuele en visuele laag bij aan het representeren van adoptie, het bieden van emotionele herkenning en het stimuleren van zelfacceptatie. Met name het thema familie blijkt een terugkerend thema te zijn in de representatie van identiteitsvorming. Daarnaast bieden de boeken ruimte voor emotionele expressie en voor de ontwikkeling van culturele oriëntatie. Daarmee sluiten de bevindingen aan bij theoretische inzichten over de rol van prentenboeken in identiteitsontwikkeling, zoals beschreven in Niland (2023) en Wild (2023), die stellen dat prentenboeken kinderen helpen bij het vormen van hun identiteit.

Opvallend was dat de culturele identiteit relatief weinig werd uitgewerkt in de boeken. Hoewel geboortelanden en culturele bijzonderheden genoemd worden, ligt de nadruk vaker op thema's als familiale verbondenheid dan op culturele diversiteit of erkenning van de culturele achtergrond.

Concluderend, identiteitsvorming van geadopteerde kinderen wordt in de prentenboeken gerepresenteerd. De boeken tonen het proces van verlatenheid naar thuishoren, van verdriet naar hoop, en van 'anders-zijn' naar zelfacceptatie. Deze processen worden versterkt door visuele representaties. Prentenboeken lijkt daarmee niet slechts een verhaaltje te bevatten over adoptie, maar vormen ook een belangrijke omgeving waarin geadopteerde kinderen zich gezien, gehoord en begrepen kunnen voelen.

Hoofdstuk 6 Discussie

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken in het licht van bestaande literatuur over identiteitsvorming, adoptie en representatie in prentenboeken. Er wordt gereflecteerd op wat dit onderzoek betekent voor het theoretisch en maatschappelijk verhaal over adoptie en kinderboeken. Het hoofdstuk eindigt met aanbevelingen voor de praktijk en suggesties voor toekomstig onderzoek.

De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat prentenboeken voor geadopteerde kinderen het thema identiteitsvorming representeren. Tekst en beeld werken hierbij samen om thema's als familiale verbondenheid, verlies, 'anders-zijn', culturele achtergrond en sociale acceptatie inzichtelijk en begrijpelijk te maken voor jonge lezers. Deze bevindingen sluiten nauw aan bij de literatuur over de representatie van identiteitsvorming in prentenboeken (Niland, 2023; Wild, 2023), waarin het belang wordt benadrukt van verhalende representaties als ruimte voor zelf(h)erkenning en emotionele verwerking.

Familie-identiteit in prentenboeken

Het thema familie-identiteit bleek het meeste voor te komen. Alle geanalyseerde boeken benadrukken het belang van liefdevolle hechting en zorg bij de opbouw van het gezin. Het geadopteerde kind wordt herhaaldelijk afgebeeld als volwaardig gezinslid, vaak via scènes van fysiek en emotioneel contact. Dit komt overeen met de verwachting dat kinderboeken over adoptie een inclusief narratief vertellen, waarin het kind uiteindelijk zijn of haar plek vindt (Long & Guo, 2023; Fastelin, 2023). In deze verhalen worden adoptiekinderen vaak niet alleen weergegeven als 'anders', maar als volwaardige deelnemers aan nieuwe gezinsstructuren en sociale omgevingen. Dit type verhaal sluit aan bij wat Egan et al. (2022) beschrijft als een 'restorative narrative', waarin kwetsbaarheid en verlies erkend worden, maar uiteindelijk ruimte ontstaat voor herstel, verbondenheid en erkenning van identiteit. Zulke verhalen benadrukken het belang van emotionele veiligheid, familiebanden en culturele elementen die belangrijk zijn voor geadopteerde kinderen in hun identiteitsontwikkeling. Fastelin (2023) laat zien dat representatie van adoptie in kinderboeken vaak een spanningsveld weerspiegelt tussen verlies van herkomst en het verwerven van een nieuwe familie. De kracht van inclusieve adoptieverhalen ligt volgens Fastelin (2023) in het tonen van beide kanten van deze realiteit aan de ene kant het gemis en aan de andere kant het vinden van een nieuwe plek. Long en Guo (2023) voegen daaraan toe dat zulke verhalen idealiter niet eindigen met assimilatie, maar juist ruimte bieden voor ieder

hun eigen identiteit, waarin het kind zichzelf kan erkennen in zowel de oude als de nieuwe context. Dit is vooral van belang bij interlandelijke adoptie, waar culturele verschillen en ‘belonging’ een rol spelen (Lee & Quintana, 2005). Recente literatuur benadrukt bovendien dat inclusieve adoptieverhalen de normatieve beeldvorming over gezin en afkomst kunnen uitdagen. Volgens Lewis-Dagnell (2023) kunnen adoptieboeken waarin het kind agency, stem en emotionele complexiteit krijgt, bijdragen aan het doorbreken van stereotype opvattingen over adoptie als reddingsverhaal of liefdadigheid (Seymore, 2023). Door kinderen actief te tonen in hun zoektocht naar verbondenheid, authenticiteit en acceptatie, dragen deze boeken bij aan het normaliseren van diverse gezinsvormen en het legitimeren van verschillende identiteitsverhalen.

Ondervertegenwoordigde thema's van identiteitsvorming

Dit onderzoek laat zien dat sommige aspecten van identiteitsvorming ondervertegenwoordigd zijn. Hoewel culturele identiteit werd benoemd, bijvoorbeeld door verwijzingen naar het geboorteland, taal of kleding, kwam dit minder uitgebreid aan bod dan de thematiek rondom gezin of emoties. Er lijkt weinig aandacht voor culturele integratie, interculturele spanningen of het bewust worden van raciale verschillen. Dit terwijl eerdere onderzoeken het belang voor representatie van etnisch-culturele diversiteit op een betekenisvolle manier in prentenboeken benadrukken (De Bruijn, Emmen, & Mesman, 2021). Hun onderzoek toont aan dat jonge kinderen al op vroege leeftijd gevoelig zijn voor impliciete en expliciete boodschappen over etniciteit, huidskleur en culturele gewoonten, en dat representatie in kinderboeken kan bijdragen aan zowel positieve identiteitsontwikkeling als het doorbreken van stereotypen (De Bruijn, Emmen, & Mesman, 2021). Ze stellen dat het tonen van een verscheidenheid aan culturele achtergronden in beeld en tekst belangrijk is om kinderen een gevoel van herkenning, validatie en inclusie te bieden (De Bruijn, Emmen, & Mesman, 2021).

Andere onderzoeken bouwen voort op deze inzichten en benadrukken dat het niet alleen gaat om zichtbare diversiteit (zoals huidskleur of kleding), maar ook om culturele betekenisverlening binnen het verhaal. Zo laten McAdam en Arzipe (2024) zien dat culturele diversiteit in kinderboeken pas echt krachtig wordt wanneer het niet als bijzaak, maar als hoofdonderdeel van het verhaal wordt ingezet. Dat betekent dat verhalen waarin culturele gebruiken, taal, familierelaties en perspectieven van minderheidsgroepen op een respectvolle en gelaagde manier worden weergegeven (McAdam & Arizpe, 2024).

Ook het onderzoek van Childress en Nayyar (2024) wijst op het gevaar van oppervlakkige representatie, in dit onderzoek wordt het ook wel ‘tokenism’ genoemd. Dit is

een fenomeen waarbij slechts het uiterlijk of een culturele feestdag wordt afgebeeld zonder dieper in te gaan op de leefwereld van de betreffende personages (Childress & Nayyar, 2024). Dit onderzoek pleit voor een verschuiving naar ‘culturally sustaining narratives’, waarin diversiteit niet alleen wordt erkend, maar actief wordt gevierd en als een positief aspect binnen het verhaal wordt gepositioneerd (Childress & Nayyar, 2024).

Geadopteerde kinderen met een andere etnisch-culturele achtergrond dan hun adoptieouders worden vaak geconfronteerd met vragen over herkomst, thuishoren en ‘anders-zijn’. Zoals Deliman (2021) stelt, kunnen prentenboeken die op betekenisvolle wijze culturele identiteiten integreren bijdragen aan een gevoel van trots, continuïteit en erkenning bij deze kinderen (Deliman, 2021). Zulke boeken bieden ruimte voor het verkennen van culturele roots en maken de meervoudigheid van identiteit zichtbaar, iets wat een belangrijk thema is voor interlandelijk geadopteerde kinderen (Deliman, 2021; Kleinbardt et al., 2024).

Een ander opvallend resultaat is dat sociale identiteit weinig voorkomt in de geanalyseerde prentenboeken. Slechts één boek laat zien hoe het kind de interactie met leeftijdsgenoten ervaart. Het ontbreken van deze contextuele laag betekent dat adoptie hoofdzakelijk wordt voorgesteld als een proces wat zich binnen een kind afspeelt, zonder dat de maatschappij daar invloed op heeft. In het licht van maatschappelijke discussies over discriminatie of micro-agressies richting geadopteerde is het een gemiste kans om dit thema toe te voegen aan literatuur voor jonge kinderen (Ferrari et al., 2017; White et al., 2022).

Terwijl prentenboeken een effectief middel zijn om jonge lezers in contact te brengen met sociale realiteiten, blijven onderwerpen als uitsluiting, stereotypering of subtiele vormen van ‘othering’ vaak onbenoemd of impliciet (Tavares Neto, 2022). Daardoor worden niet alleen de ervaringen van geadopteerde kinderen onzichtbaar gemaakt, maar wordt hen ook de kans ontnomen om hun eigen ervaringen van verschil en sociale positionering in taal en beeld te herkennen en betekenis te geven (Ladson-Billings, 2021). Ferrari et al. (2017) benadrukken dat het belangrijk is om micro-agressies, zoals alledaagse vaak onbedoelde opmerkingen of gedragingen die kinderen herinneren aan hun ‘anders-zijn’, te representeren in literatuur voor jonge kinderen. Door dit te representeren raken jonge lezers bekend met dit onderwerp en kunnen ze hier op jonge leeftijd mee leren omgaan (Ferrari et al., (2017). Het is belangrijk dat jonge lezers hiermee bekend raken omdat micro-agressies diep kunnen doorwerken in het zelfbeeld van geadopteerde kinderen (Ferrari et al., 2017; Sun, 2016). Denk aan vragen als “Waar kom je echt vandaan?” of opmerkingen over uiterlijke kenmerken (Koh, McRoy, & Kim, 2015). Wanneer zulke ervaringen niet terug te vinden zijn in boeken, ontstaat er een ‘stilte’ rond hun belevingswereld. Dit kan bijdragen aan gevoelens van isolatie, onzekerheid

of onbegrip (Adames & Chavez-Dueñas, 2023). White et al. (2022) stellen dat de representatie van diversiteit in kinderboeken pas werkelijk inclusief is wanneer er ook aandacht is voor de uitdagingen en barrières die kinderen uit gemarginaliseerde groepen ondervinden. Dit betekent niet dat boeken zwaar of problematisch moeten zijn, maar dat ze wel een realistisch en genuanceerd beeld moeten geven van de leefwereld van geadopteerde kinderen, inclusief hun uitdagingen met sociale uitsluiting, vooroordelen of identiteit (White et al., 2022). Alam en Mohanty (2023) stellen daarom een ‘equity-focused approach’ in kinderboeken over adoptie voor. Deze benadering roept schrijvers en illustratoren op om verhalen te creëren die zowel ruimte bieden voor vreugde, verbondenheid en liefde, als voor verlies, miskenning en sociale frictie (Alam & Mohanty, 2023). Alleen dan kunnen adoptieverhalen recht doen aan de complexiteit van de identiteitsvorming van geadopteerde kinderen in een diverse en soms ongelijkwaardige samenleving (Jetten et al., 2021; Sun, 2016).

Sterke kanten van dit onderzoek

Sterke kanten van dit onderzoek is de combinatie van de thematische inhoudsanalyse en de multimodale benadering. Door zowel tekstuele als visuele elementen te analyseren, wordt de representatie van identiteitsvorming in prentenboeken vanuit meerdere lagen belicht. Deze aanpak maakt het mogelijk om subtiele betekenissen en interacties tussen beeld en tekst te herkennen, wat zorgt voor breder inzicht in hoe adoptie en identiteit voor jonge kinderen gerepresenteerd wordt in prentenboeken.

Daarnaast onderscheidt dit onderzoek zich doordat het niet beperkt blijft tot een literatuur analyse, maar concrete en actuele prentenboeken onderzoekt die beschikbaar zijn voor opvoeders en kinderen in Nederland.

De combinatie van maatschappelijke relevantie en wetenschappelijke onderbouwing maakt dit onderzoek waardevol. Door zich te richten op de representatie van identiteitsvorming in prentenboeken voor geadopteerde kinderen, kan dit onderzoek bijdragen aan een meer representatieve kinderboekencultuur. Daarnaast kan dit onderzoek handvatten voor opvoeders en auteurs bieden die zich inzetten voor inclusie en erkenning van jonge geadopteerde kinderen.

Beperkingen van dit onderzoek

Hoewel dit onderzoek waardevolle inzichten oplevert, zijn er ook beperkingen. Een eerste beperking van dit onderzoek is de selectie van de prentenboeken. Er is gekozen voor

prentenboeken die specifiek het thema adoptie thematiseren. Hierdoor zijn andere verhalen, waarin adoptie impliciet wordt benaderd, buiten beschouwing gelaten. Ook zijn de boeken geschreven door Europese auteurs, dit maakt de generaliseerbaarheid naar andere culturele contexten lastiger.

Daarnaast ligt de focus van dit onderzoek op representatie van identiteitsvorming in vorm en inhoud, zonder inzicht te hebben in hoe kinderen deze boeken interpreteren of beleven. Een kwalitatieve thematische inhoudsanalyse geeft zicht op de boodschap van de prentenboek schrijvers en illustratoren, maar geen inzicht in hoe deze boodschap overkomt op de lezers. Het zou interessant zijn om in vervolgonderzoek te kijken naar de invloed van de prentenboeken op kinderen.

Aanbevelingen

Op basis van de resultaten zou ik kinderboekenschrijvers en illustratoren aanbevelen om hun verhalen niet alleen te laten focussen op de vorming van een nieuw gezin, maar ook aandacht te besteden aan gevoelens van verlies, verwarring, verlangen en culturele verbondenheid van een kind. Door thema's als roots, dubbele loyaliteit en de complexiteit van 'anders-zijn' kunnen auteurs en illustratoren bijdragen aan een verhaal waarin geadopteerde kinderen zich werkelijk (h)erkend voelen.

Voor ouders en verzorgers, in het bijzonder binnen adoptiegezinnen, bieden prentenboeken een waardevolle manier om gesprekken met kinderen aan te gaan over familie, afkomst, emoties en persoonlijke verschillen. Het wordt aanbevolen om prentenboeken actief en gezamenlijk te lezen, waarbij verhalen niet alleen voorgelezen worden maar ook besproken worden. Illustraties, dialogen of gevoelens van de hoofdpersoon kunnen worden gebruikt om in gesprek te komen over de eigen ervaringen van het kind. Ouders zouden niet alleen moeten kiezen voor boeken met een voorspelbaar goed einde, maar ook voor verhalen waar ruimte is voor verdriet, gemis, nieuwsgierigheid naar het verleden en het gevoel van erbij willen horen.

Toekomstig onderzoek zou zich kunnen richten op hoe adoptiekinderen zelf prentenboeken beleven. Welke thema's vallen hen op? Welke personages geven herkenning? Daarnaast zou het waardevol kunnen zijn om onderzoek te doen naar de rol van biologische familie in de kinderliteratuur.

Prentenboeken over adoptie zijn meer dan alleen beeld en tekst. Het is een stap naar waar geadopteerde kinderen zich gezien, gehoord en geaccepteerd kunnen voelen.

Literatuurlijst

- Abrams, D., & Killen, M. (2014). Social exclusion of children: Developmental origins of prejudice. *Journal of Social Issues*, pp. 1-11.
- Adames, H., & Chavez-Dueñas, N. (2023). Radical healing in psychotherapy: Addressing the wounds of racism-related stress and trauma. *Psychotherapy*, p. 39.
- Alam, A., & Mohanty, A. (2023). Cultural beliefs and equity in educational institutions: exploring the social and philosophical notions of ability groupings in teaching. *International journal of Adolescence and Youth*, p. 662.
- Arslan, M., Abrar, M., Ullah, F., & Haroon, H. (2024). Exploring the Influence of Language on Cultural Identity: A Comparative Linguistic and Literary Analysis. *Harf-o-Sukhan*, pp. 900-908.
- ATLAS.ti Scientific Software Development GmbH. (2025). *Atlas.ti*. Opgehaald van Atlas.ti Web (Version 9.9.1) [Qualitative data analysis software]: <https://atlasti.com>
- Baden, A. (2016). "Do you know your real parents?" and other adoption microaggressions. *Adoption Quarterly*, pp. 1-25.
- Baden, A., Treweek, L., & Ahluwalia, M. (2012). Reclaiming culture: Reculturation of transracial and international adoptees. *Journal of Counseling & Development*, pp. 387-399.
- Batki, A. (2018). The impact of early institutional care on emotion regulation: studying the play narratives of post-institutionalized and early adopted children. *Early Child Development and Care*, pp. 1801-1815.
- Baumeister, R., & Leary, M. (2017). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Interpersonal development*, pp. 57-89.
- Benjenaru, A., Iovu, M., & Raiu, S. (2025). The Resilience of Older Adopted Children: Their Perspective on Challenges and Facilitators. *SAGE open*, p. 15.
- Berry, J. (2005). Acculturation: Living Successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, pp. 697-712.

- Bishop, R. (1990). Windows and mirrors: Children's books and parallel cultures. *California State University reading conference*, pp. 3-12.
- Brodzinsky, D. (2014). Adoptive identity and children's understanding of adoption: Implications for pediatric practice. *Adoption medicine: Caring for children and families*, pp. 367-394.
- Brodzinsky, D., & Pinderhughes, E. (2005). Parenting and child development in adoptive families. In M. Bronstein, *Handbook of parenting* (pp. 279-311). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Brodzinsky, D., Gunnar, M., & Palacios, J. (2022). Adoption and trauma: Risks, recovery and the lived experience of adoption. *Child abuse & neglect*, p. 130.
- Brooks, D., & Barth, R. (1999). Adult transracial and inracial adoptees: Effects of race, gender, adoptive family structure, and placement history on adjustment outcomes. *American Journal of Orthopsychiatry*, pp. 87-99.
- Caballero, C., Edwards, R., Goodyer, A., & Okitikpi, T. (2012). The diversity and complexity of the everyday lives of mixed racial and ethnic families: Implications for adoption and fostering practice and policy. *Adoption & Fostering*, pp. 9-24.
- Canales, M. (2000). Othering: Toward an understanding of difference. *Advances in Nursing Science*, pp. 16-30.
- Chatham-Carpenter, A. (2012). "It was like this, I think": Constructing an adoption narrative for Chinese adopted children. *Adoption Quarterly*, pp. 157-184.
- Childress, C., & Nayyar, J. (2024). Tokenism and its long-term consequences: Evidence from the literary field. *American Sociological Review*, pp. 31-59.
- Dalton, K. (2010). Adoption and Self-esteem. *Cross-sections*, pp. 15-25.
- Daly, N. (2017). *Verrassing!* Antwerpen: Uitgeverij C. de Vries-Brouwers.
- Darnell, F., Johansen, A., Tavakoli, S., & Brugnone, N. (2017). Adoption and identity experiences among adult transnational adoptees: A qualitative study. *Adoption Quarterly*, pp. 155-166.
- De Bruijn, Y., Emmen, R., & Mesman, J. (2021). Ethnic diversity in children's books in the Netherlands. *Early Childhood Education Journal*, pp. 413-423.

- De Graeve, K. (2014). Transnationale adoptie en diversiteit: Over wortels en rugzakken. *Alert*, pp. 64-69.
- De Haan, L. (2016). *Lance & Lot zoeken zich rot*. Amsterdam: Ploegsma.
- Deans, J. (2003). The birth of contemporary adoption autobiography: Florence Fisher and Betty Jean Lifton. *Auto/Biography Studies*, pp. 239-258.
- Delcenserie, A., & Genesee, F. (2016). Starting over: The language development in internationally-adopted children. *Torrosso*, pp. 186-210.
- Deliman, A. (2021). Picturebooks and critical inquiry: Tools to (re) imagine a more inclusive world. *Bookbird: A Journal of International Children's Literature*, pp. 46-57.
- DeLuca, H., Claxton, S., & van Dulmen, M. (2019). The peer relationships of those who have experienced adoption or foster care: A meta-analysis. *Journal of Research on Adolescence*, pp. 796-813.
- Egan, M., O'Connor, A., & Egan, J. (2022). Creating a New Narrative: A theory of how adopted individuals readjust their adoptive identity in parenthood. *Adoption & Fostering*, pp. 318-335.
- Erikson, E. (1959). *Theory of identity development*. New York: International Universities Press.
- Fastelin, C. (2023). *Transracial adoptees, identity, and belonging: my story in a childrensbook*. Eugene: Oregon State University.
- Faver, C., & Alanis, E. (2012). Fostering empathy through stories: A pilot program for special needs adoptive families. *Children and Youth Service Review*, pp. 660-665.
- Feller, P. (2019). *Allemaal familie*. Amsterdam: Luitjningh-Sijthof.
- Ferrari, L., Rosnati, R., Canzi, E., Ballerini, A., & Ranieri, S. (2017). How international transracial adoptees and immigrants cope with discrimination? The moderating role of ethnic identity in the relation between perceived discrimination and psychological well-being. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, pp. 437-449.
- Fidler, B., & Bala, N. (2020). Concepts, controversies and conundrums of "alienation:" Lessons learned in a decade and reflections on challenges ahead. *Family court review*, pp. 576-603.

- Fletcher, H., & Gallichan, D. (2016). An overview of attachment theory: Bowlby and beyond. *Attachment in intellectual and developmental disability: A clinician's guide to practice and research*, pp. 8-32.
- Fought, C. (2006). *Language and ethnicity*. London: Cambridge University Press.
- Freedgood, B. (2013). Loss and resilience form a family: An adoption story from a relational point of view. *Psychoanalytic Perspectives*, pp. 20-41.
- French, Q. (2013). Adoption as a contingency of self-worth: An integrative approach to self-esteem in adopted individuals. *Adoption Quarterly*, pp. 128-152.
- Galindo, R. (2016). *Mijn nieuwe moeder & ik*. Nazareth-De Pinte: Uitgeverij de Eenhoorn.
- George, N. (1994). The Primal Wound: Understanding the Adopted Child. *Journal of Prenatal & Perinatal Psychology & Health*, p. 103.
- Giacomozzi, A., Fiorott, J., Nieswald, L., Hensel, B., & Pasin, H. (2025). Social Representations of adoption, MOtherhood and Fatherhood for Brazilian Prospective Adopters. *Trends in Psychology*, pp. 1-19.
- Grindley, S. (2016). *Wat een ei!* Nazareth-De Pinte: Uitgeverij de Eenhoorn.
- Grotevant, H. (1997). Coming to terms with adoption: The construction of identity from adolescence into adulthood. *Adoption Quarterly*, pp. 3-27.
- Grotevant, H., & McDermott, J. (2014). Adoption: Biological and social processes linked to adaption. *Annual review of psychology*, pp. 235-265.
- Harrigan, M. (2013). Exploring the narrative process: An analysis of the adoption stories mothers tell their internationally adopted children. *Family Storytelling*, pp. 17-32.
- Heath, L. (2012). *The effects of adoption on identity formation a qualitative analysis*. Florida: Starts library.
- Henning, H. (2021). *Mothering and Othering: Rieding Fiela's Child as an Adoption Narrative*. South Africa: Alternation.
- Higuera, C. (2025). Understanding Exclusion Among Adoptees, Former Foster, and Homeless Youth. *California State University*.

- Hogg, M. (2016). Social identity theory. In S. McKeown, R. Haji, & N. Ferguson, *Understanding Peace and Conflict Through Social Identity Theory* (pp. 3-17). Cham: Springer International Publishing.
- Hollander, V. (2012). *Vriendjes van overal*. Amsterdam: Van Holkema & Warendorf.
- Homans, M. (2006). Adoption narratives, trauma and origins. *Narrative*, pp. 4-26.
- Horstman, H., Colaner, C., & Rittenour, C. (2016). Contributing factors of adult adoptees' identity work and self-esteem: Family communication patterns and adoption-specific communications. *Journal of Family Communication*, pp. 263-276.
- Howell, S. (2006). Changes in moral values about the family: Adoption legislation in Norway and the US. *Social Analysis*, pp. 146-163.
- Hsueh-Hua Chen, V. (2014). Key Concepts in Intercultural Dialogue. *Center for Intercultural Dialogue*, p. 1.
- Huiberts, M. (2019). *Do het draakje*. Tiel: Lannoo.
- Interlandelijke adoptie in cijfers: 2002-2021*. (2022). Opgehaald van Fiom: <https://fiom.nl/zoeken-familie/interlandelijke-adoptie-cijfers-2002-2021>
- Irshad, S. (2017). A Comparative study of stress and alienation among orphans and normal. *International Journal of Indian Psychology*, pp. 164-174.
- Jetten, J., Peters, K., Álvarez, B., Casara, B., Dare, M., Kirkland, K., & Mols, F. (2021). Consequences of economic inequality for the social and political vitality of society: A social identity analysis. *Political Psychology*, pp. 241-266.
- Joustra, T., de Graaf, B., & Houtzagers, B. (2021). *Rapport commissie interlandelijke adoptie*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Juffer, F., & Van IJzendoorn, M. (2007). Adoptees do not lack self-esteem: a meta-analysis of studies on self-esteem of transracial, international, and domestic adoptees. *Psychological bulletin*, p. 1067.
- Khadim, R., & Pervaiz, S. (2022). Perceived Parental Rejection and Emotional Behavioral Problems: A Case Study of the psychosocial Issues faced by an Adopted Child. *Clinical and Counselling Psychology Review*, pp. 1-15.
- Kimpton, D. (2009). *De Lamboeroe*. Antwerpen: Uitgeverij C. De Vries-Brouwers.

- Kleinbardt, H., Loh Garrison, Y., & Blankenau, A. (2024). Transracial and Transnational Adoption in Children's Literature: Implications for Asian American Adoptees' Representation, Cultural Authenticity, and Identity. *Adoption Quarterly*, pp. 1-28.
- Koh, B., McRoy, R., & Kim, J. (2015). Preparing Adoption Professionals for Practice with Young Adult Adoptees. *Adoption Conference*, pp. 2-27.
- Koskinen, M. (2015). Racialization, othering, and coping among adult international adoptees in Finland. *Adoption Quarterly*, pp. 169-195.
- Kress, G., & Van Leeuwen, T. (2020). *Reading images: The grammar of visual design*. London: Routledge.
- Kubo, K. (2010). Desirable difference: The shadow of racial stereotypes in creating transracial families through transnational adoption. *Sociology Compass*, pp. 263-282.
- Ladson-Billings, G. (2021). *Culturally relevant pedagogy: Asking a different question*. New York: Teachers College Press.
- Latchford, F. (2019). *Steeped in blood: Adoption, identity, and the meaning of family*. London: McGill-queen's Press-Mcup.
- Lee, D., & Quintana, S. (2005). Benefits of cultural exposure and development of Korean perspective-taking ability for transracially adopted Korean children. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, p. 130.
- Lee, J., Vonk, M., & Crolley-Simic, J. (2025). A model of factors related to cultural and racial socialization practices among international transracial adoptive parents. *Families in Society*, pp. 141-147.
- Lee, R. (2003). The transracial adoption paradox: History, research, and counseling implications of cultural socialization. *The counseling psychologist*, pp. 711-744.
- León, E., Steele, M., Palacios, J., Román, M., & Moreno, C. (2018). Parenting adoptive children: Reflective functioning and parent-child interactions. A comparative, relational and predictive study. *Children and Youth Services Review*, pp. 352-360.
- Liebkind, K. (2006). Ethnic identity and acculturation. *The Cambridge handbook of acculturation psychology*, pp. 78-96.

- Lind, J. (2012). Roots, origins and backgrounds: An analysis of their meaning in the creation of adoptive families in Sweden. *Childhood*, pp. 115-128.
- Lindblad, F., & Signell, S. (2008). Degrading attitudes related to foreign appearance: Interviews with Swedish female adoptees from Asia. *Adoption & Fostering*, pp. 46-59.
- Long, T., & Guo, J. (2023). Moving beyond inclusion to belonging. *International journal of environmental research and public health*, p. 6907.
- Mahmood, S., & Visser, J. (2015). Adopted children: A question of identity. *Support for Learning*, pp. 268-285.
- Mattix, A., & Crawford, P. (2011). Connecting the dots: Exploring themes in adoption picturebooks. *Early Childhood Education Journal*, pp. 313-321.
- McAdam, J., & Arizpe, E. (2024). Texts That Assure: Selecting Picturebooks to Use with Displaced Children. *Companion to Migration Literature*, pp. 520-532.
- McCarthy, C. (2017). *Coming Home: Family Routines and Sense of Belonging in Older Child Adoption*. North Carolina: School of Medicine.
- Meese, R. (2009). *Family matters: Adoption and foster care in children's literature*. Bloomsbury: Publishing USA.
- Mohanty, J., Keokse, G., & Sales, E. (2007). Family cultural socialization, ethnic identity, and self-esteem: Web-based survey of international adult adoptees. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social work*, pp. 153-172.
- Nikolajeva, M., & Scott, C. (2013). *How picturebooks work*. New York: Routledge.
- Niland, A. (2023). Picture books, imagination and play: Pathways to positive reading identities for young children. *Education Sciences*, p. 511.
- Norton, B. (2013). *Identity and language learning: Extending the conversation*. New York: Multilingual Matters.
- Phinney, J., & Ong, A. (2007). Conceptualization and measurements of ethnic identity: Current status and future directions. *Journal of Counseling Psychology*, p. 271.

- Pirchio, S., Passiatore, Y., Panno, A., Maricchiolo, F., & Carrus, G. (2018). A chip of the old block: Parents' subtle ethnic prejudice predicts children's implicit prejudice. *Frontiers in psychology*, p. 110.
- Pivnick, B. (2013). Being borne: Contextualizing loss in adoption. *Psychoanalytic perspectives*, pp. 42-64.
- Pylypa, J. (2011). Socialization for intensive mothering in the single parent, transnationally adoptive family. *Journal of the Motherhood Initiative for Research and Community Involvement*, pp. 1-13.
- Renting, V., & van der Raad, M. (2010). *Sam krijgt een zusje*. Hasselt: Uitgeverij Clavis B.V.B.A.
- Robinson, E. (2000). *Adoption and Loss: The hidden Grief*.
- Schrodt, P., & Scruggs, X. (2021). Young adults' shared family identity with parents as a function of family communication patterns. *Communication Reports*, pp. 14-25.
- Schubert, I., & Schubert, D. (1999). *Dat komt er nou van...* Rotterdam: Uitgeverij Lemniscaat B.V.
- Schwartz, S., Unger, J., Zamboanga, B., & Szapocznik, J. (2010). Rethinking the concept of acculturation: implications for theory and research. *American Psychologist*, p. 237.
- Selman, P. (2012). The Global Decline of Intercountry Adoption: What Lies Ahead? *Social Policy and Society*, pp. 381-397.
- Serpe, R., Long-Yarrison, F., & Stets, J. (2019). Multiple Identities. *Identities in everyday life*, p. 53.
- Seymore, M. (2023). Adoption Ouroboros: Repeating the Cycle of Adoption as Rescue. *Pepp*, p. 229.
- Sherman, R. (2010). A theoretical look at biculturalism in intercountry adoption. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*, pp. 127-142.
- Shim, S., Wang, C., & Cassady, J. (2013). Emotional well-being: The role of social achievement goals and self-esteem. *Personality and individual differences*, pp. 840-845.

- Sipe, L. (2008). *Storytime: Young children's literary understanding in the classroom*. Minnesota: Teachers College Press.
- Smith, D., & Brodzinsky, D. (2002). Coping with birthparent loss in adopted children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, pp. 213-223.
- Steck, B. (2023). Adoption triangle: Biological parents-child-adoptive parents. *Adoption as a Lifelong Process: A psychiatric Analysis*, pp. 89-105.
- Stokes, L., & Poulsen, S. (2014). Narrative therapy for adoption issues in families, couples, and individuals: Rationale and approach. *Journal of Family Psychotherapy*, pp. 330-347.
- Sun, L. (2016). Babies without borders: Representations of transracial Chinese adoption in picture books. *Multicultural Education*, pp. 55-59.
- Tatar, M. (2009). From bookworms to enchanted hunters: Why children read. *The Journal of Aesthetic Education*, pp. 19-36.
- Tavares Neto, M. (2022). Social Justice In Contemporary North American Children's Picture Books: An Intersectional Analysis. *Saskatchewan*, pp. 1-118.
- Tigervall, C., & Hübner, T. (2010). Adoption with complications: Conversations with adoptees and adoptive parents on everyday racism and ethnic identity. *International social work*, pp. 489-509.
- Trenk, J., Oparah, J., & Shin, S. (2021). *Outsiders within: Writing on transracial adoption*. Minnesota: Minnesota Press.
- Vanspauwen, N., & Villanueva O'Driscoll, J. (2023). Geadopteerden aan het woord: de psychosociale impact van wanpraktijken in transnationale adoptie. In N. Vanspauwen, *Voorbij transnationale adoptie* (pp. 1-18). Brussel: ASP Editons.
- Waters, M. (2014). Ethnic identities in the future: The possible effects of mass immigration and genetic testing. *Ethnic and Racial Studies*, pp. 766-769.
- White, E., Baden, A., Ferguson, A., & Smith, L. (2022). The intersection of race and adoption: Experiences of transracial and international adoptees with microaggressions. *Journal of Family Psychology*, p. 1318.

- Wild, N. (2023). Picturebooks for social justice: Creating a classroom where community grounded in identity, diversity, justice, and action. *Early Childhood Education Journal*, pp. 733-741.
- Winston, R., & Chicot, R. (2016). The importance of early bonding on the long-term mental health and resilience of children. *London journal of primary care*, pp. 12-14.
- Withaeckx, S. (2021). *Etishce vragen en dilemma's bij transnationale adoptie*. Brussel: Vrije Universiteit.
- Wrobel, G., & Dillon, K. (2009). Adopted adolescents: Who and what are they curious about. *International advances in adoption research for practice*, pp. 217-244.
- Zhou, X., Kim, J., Lee, H., & Lee, R. (Family relations). 2021. *Korean adoptees as parents: Intergenerationality of ethnic, racial and adoption socialization*, pp. 637-652.

Boekenlijst

- Daly, N. (2017). *Verrassing!* Antwerpen: Uitgeverij C. de Vries-Brouwers.
- De Haan, L. (2016). *Lance & Lot zoeken zich rot*. Amsterdam: Ploegsma.
- Feller, P. (2019). *Allemaal familie*. Amsterdam: Luijtingh-Sijthof.
- Galindo, R. (2016). *Mijn nieuwe moeder & ik*. Nazareth-De Pinte: Uitgeverij de Eenhoorn.
- Grindley, S. (2016). *Wat een ei!* Nazareth-De Pinte: Uitgeverij de Eenhoorn.
- Hollander, V. (2012). *Vriendjes van overal*. Amsterdam: Van Holkema & Warendorf.
- Huiberts, M. (2019). *Do het draakje*. Tiel: Lannoo.
- Kimpton, D. (2009). *De Lamboeroe*. Antwerpen: Uitgeverij C. De Vries-Brouwers.
- Renting, V. & van der Raad, M. (2010). *Sam krijgt een zusje*. Hasselt: Uitgeverij Clavis B.V.B.A.
- Schubert, I., & Schubert, D. (1999). *Dat komt er nou van...* Rotterdam: Uitgeverij Lemniscaat B.V.

Bijlagen

I. Multimodale analyse

In *Reading Images: The Grammar of Visual Design* beschrijven Kress en Van Leeuwen (2020) hoe visuele elementen een rol spelen in het overbrengen van betekenis in multimodale teksten, zoals prentenboeken. Volgens hen dragen beelden niet alleen bij aan de esthetiek, maar vormen zij een belangrijk onderdeel van de communicatie tussen kinderen en opvoeders. Belangrijke concepten uit hun theorie die in dit onderzoek worden toegepast, zijn:

- **Compositie:** De plaatsing van visuele en tekstuele elementen bepaalt hoe informatie wordt gestructureerd en welke aspecten van een verhaal benadrukt worden.
- **Kleurgebruik, perspectief en framing:** Kleur kan emoties oproepen en betekenis versterken, terwijl perspectief en framing bepalen hoe elementen binnen een afbeelding met elkaar in verband staan.
- **Interactie tussen tekst en beeld:** De relatie tussen tekst en beeld kan variëren van versterking (tekst en beeld ondersteunen dezelfde boodschap) tot tegenstelling (tekst en beeld bieden een andere interpretatie) en uitbreiding (tekst en beeld vullen elkaar aan).

Deze concepten bieden een analytisch kader om te onderzoeken hoe prentenboeken thema's zoals identiteitsvorming visueel en tekstueel overbrengen.

In dit onderzoek wordt de theorie van Kress & Van Leeuwen (2020) ingezet om zowel de afzonderlijke visuele als de geïntegreerde tekst-beeldrelaties te analyseren. De multimodale analyse helpt bij het begrijpen van hoe prentenboeken visueel betekenis geven aan adoptie en identiteitsvorming.

In de analyse van prentenboeken wordt bijvoorbeeld onderzocht hoe kleurgebruik kan bijdragen aan de emotionele toon van een verhaal en hoe deze toon zich verhoudt tot de tekstuele narratief. Daarnaast kan de manier waarop personages worden afgebeeld en gepositioneerd gekoppeld worden aan hoe hun identiteit en sociale interacties narratief worden vormgegeven. Door deze benaderingen te integreren in dit onderzoek, biedt dit onderzoek inzicht in hoe de identiteitsvorming wordt gerepresenteerd in prentenboeken voor geadopteerde kinderen. Dit theoretische kader vormt daarmee de basis voor de analyse van de gekozen prentenboeken.

II. Codeerschema

<i>Code</i>	<i>Subcode</i>	<i>Wat valt eronder</i>	<i>Voorbeeld</i>	<i>Boek</i>
<i>Familie-identiteit</i>	Familiale verbondenheid	Citaten over connectie tussen adoptiekind en adoptiegezin	De kangeroe houdt meteen van hem	De Lamboeroe
	Relatie met adoptieouders	Citaten over hoe adoptiekinderen zich verhouden tot adoptieouders	Mama leert om mama te zijn, en ik leer om mama's kind te zijn. We leren een gezin te zijn.	Mijn nieuwe moeder en ik
	Het gevoel van thuishoren (belonging)	Citaten over gevoel van belonging	Sam woont nu bij papa en mama. Hij vindt het hier fijn.	Sam krijgt een zusje.
	Rolmodellen	Citaten over voorbeeldfuncties	Beer haalde diep adem en dook. De kuikentjes deden hem na. Hun snaveltjes gingen snel open en dicht... en ja hoor, ze aten!	Dat komt er nou van...
<i>Emotionele identiteit</i>	Gevoelens van verlies en verlangen	Citaten over verlies en van verlangen van een adoptiekind. Ouders zijn hier ook in mee genomen.	'Maaa,' roept het lammetje. 'Ik wil een maaa.'	De Lamboeroe
	Omgaan met afwijzing en gemis	Citaten over teleurstellingen en afwijzingen	Ze gaat rustig door met kauwen. Zou ze niet van draakjes houden?	Do het draakje
	Hoop en veerkracht	Citaten over hoop en veerkracht	Maar mama zegt dat het wel goed komt	Mijn nieuwe

		tijdens het adoptieproces	met ons. Mama zegt dat het, als we een beetje meer ons best doen, het morgen beter wordt.	moeder en ik
<i>Persoonlijke identiteit</i>	Anders-zijn	Citaten over het verschillen van de adoptieouders of de adoptieomgeving.	De moedereend vroeg zich een beetje bezorgd af wat dat kleine, grappige diertje eigenlijk was. 'Een eendje ben je niet, dat is een ding dat zeker is.'	Wat een ei!
	Zelfacceptatie	Citaten over het accepteren van verschillen.	Hij vindt het helemaal niet erg om meer om anders te zijn	De Lamboeroe
<i>Culturele identiteit</i>	Herkomst en geboorteland	Citaten over de achtergrond van een geadopteerd kind gericht op demografische factoren.	Nadine is in Nigeria geboren. Dat ligt in Afrika.	Allemaal familie
	Roots en afkomst	Citaten over de achtergrond van een geadopteerd kind gericht op overige contextuele factoren, vaak gericht op biologische familie.	Hij is in de buik van een andere moeder gegroeid. De andere moeder noemt Sam zijn buikmama.	Sam krijgt een zusje

<i>Sociale identiteit</i>	Culturele gewoontes en tradities	Citaten gericht op gewoontes en tradities van de adoptiecontext.	Kom je dan bij mij logeren? 'k Ga je drakendingen leren: duiken van een hoge muur, spugen met je drakenvuur.	Do het draakje
	Taal en communicatie	Citaten over taal en communicatie in de adoptiecontext.	Daar schrijven de mensen andere letters dan bij ons. En ze spreken Mandarijn	Vriendjes van overal
	Interactie met leeftijdsgenoten	Citaten over interactie met leeftijdsgenoten in de adoptiecontext.	Brenda en Kolletje slaan ieder een arm om Nadine heen. Sanne komt er ook bij staan.	Allemaal familie
	Acceptatie in de gemeenschap	Citaten over acceptatie in de adoptieomgeving.	Wat een groot geluk, eindelijk een zoon voor Lance en Lot! Ze geven een groot ridderfeest voor iedereen uit het koninkrijk.	Lance & Lot zoeken zich rot
	Vooroordelen en othering	Citaten over hoe er wordt gekeken naar het geadopteerde kind van uit de sociale context.	Nadine komt toch uit Afrika? Dragen ze daar allemaal mutsjes?	Allemaal familie